

Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2009

Opetusministeriön julkaisuja 2009:48

Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2009

Opetusministeriön julkaisuja 2009:48

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Toimitus / Redigering: Emma Kuusi

Taitto / Ombrytning: Liisa Heikkilä

ISBN 978-952-485-785-7 (PDF)

ISSN 1797-9501 (verkkojulkaisu)

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2009:48

Alkusanat

Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset kiteyttävät ministeriön keskeiset toimintaperiaatteet, lainsäädännön ja toimenpiteet maahanmuuttoasioissa. Linjaukset on tehty sekä koko ministeriön osalta että toimialakohtaisesti.

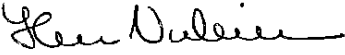
Maahanmuuttopoliittisten linjausten tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttopolitiikan koordinaatiota ministeriössä ja sen toimialoilla. Linjausten tehtävänä on parantaa ministeriön toiminnan johdonmukaisuutta ja tehokkuutta maahanmuuttoasioissa. Linjauksiin sisältyvien kehittämistavoitteiden avulla lisätään politiikan tavoitteellisuutta. Samalla kuvataan ne strategiat ja prosessit, jotka vaikuttavat maahanmuuttoasioiden käsittelyyn opetusministeriön hallinnonalalla.

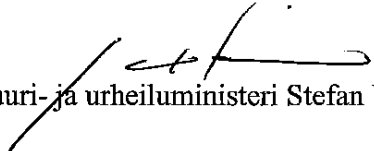
Keskeisiä koko ministeriötä ja sen toimialoja koskevia linjauksia ovat:

- Edistetään hyviä etnisiä suhteita ja kotoutumista
- Maahanmuuttajien tarpeet otetaan huomioon osana normaalijärjestelmiä, toissijaisesti käytetään erityistoimenpiteitä
- Maahanmuuttajien oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin edistetään
- Eri syistä Suomeen muuttaneita kohdellaan yhdenvertaisesti
- Toimenpiteet sovitetaan yhteen ministeriössä, hallinnonalalla ja valtioneuvostossa
- Kansainvälisiä kokemuksia hyödynnetään aikaisempaa enemmän

Ministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset ovat voimassa toistaiseksi. Koska maahanmuuttopolitiikan toimintaympäristö muuttuu nopeasti, linjausten tarpeellisuutta ja toteutumista tullaan arvioimaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Linjauksia tarkistetaan tarpeen mukaan arviointiin perustuen.

Opetusministeriössä 9.9.2009

Opetusministeri Henna Virkkunen

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin

Kansliapäällikkö Harri Skog

Sisältö

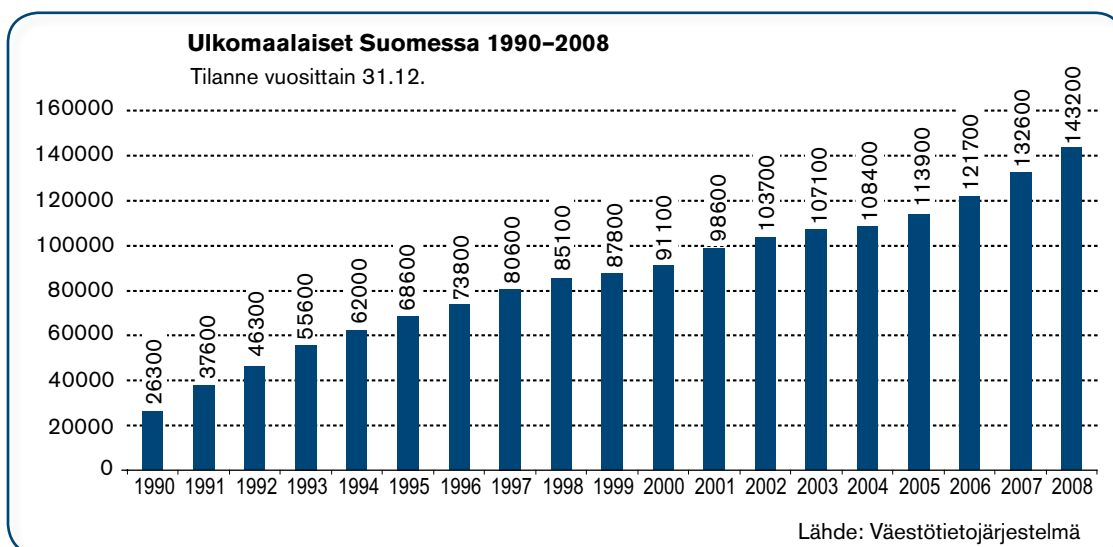
1	Johdanto	5
2	Maahanmuuttopolitiikkaa ohjaavat strategiat, linjaukset ja selonteot	7
	2.1 Voimassa olevat linjaukset	7
	2.2 Valmisteilla olevat linjaukset	11
3	Opetusministeriön koko hallinnonalaa koskevat strategiset periaatteet	12
4	Toimialakohtaiset linjaukset	14
	4.1 Koulutus- ja tiedepolitiikka	14
	4.2. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka	25
	4.3 Uskonnolliset yhdyskunnat ja hautausoimi	32
5	Horisontaaliyhteistyö maahanmuuttopolitiikassa	34
6	Linjausten toteutumisen arviointi ja tarkistaminen	36
	LIITE 1	37
	LIITE 2	38
	LIITE 3	39

1 Johdanto

Muutto ulkomailta Suomeen lisääntyy vuosi vuodelta. Tilastokeskuksen mukaan Suomen väestönlisäys vuonna 2008 oli 1 500 henkeä edellisvuotta suurempi ja suurin 16 vuoteen. Väkiluku kasvoi edellisvuotta enemmän lisääntyneen maahanmuuton johdosta. Ennakkotietojen mukaan Suomeen muutti ulkomailta vuoden 2008 aikana 28 100 henkeä. Määrä oli suurin maamme itsenäisyyden aikana.

Opetusministeriön tehtäväkenttä maahanmuuttopolitiikassa on laaja. Ministeriö vastaa maahanmuuttajien perusopetuksesta, ammatillisesta koulutuksesta, korkeakoulutuksesta ja vapaasta sivistystyöstä. Myös tiedepolitiikalla voidaan tukea maahanmuuttoa. Ministeriö huolehtii maahanmuuttajien kulttuurin tukemisesta ja kulttuuripalvelujen saavutettavuudesta myös maahanmuuttajien näkökulmasta, maahanmuuttajia koskevista liikunta-asioista sekä maahanmuuttajanuoria koskevasta nuorisotyöstä. Maahanmuuttajiin liittyviä kysymyksiä käsitellään lisääntyvästi myös uskonnollisessa toiminnassa. Opetusministeriön toiminnan merkitys hyvien etnisten suhteiden ja etnisen yhdenvertaisuuden edistäjänä on keskeinen. Ministeriön toimialalla maahanmuuttopolitiittisten toimenpiteiden pääpaino on kotoutumisen edistämisessä. Myös maahanmuuttajien oikeus oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen ja kehittämiseen on keskeistä.

Opetusministeriössä valmistellaan parhaillaan ministeriön toiminnan kokonaisvaltaista strategiaa (Strategia 2020). Valmistelussa yhdeksi strategiseksi päämääräksi on asetettu kansainvälinen liikkuvuus ja monikulttuurisuus. Maahanmuuttopolitiikalla on monia

yhtymäkohtia myös strategian muihin päämääriin, kuten kansalaisyhteiskunnan toimintaan, tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin sekä elinkeino- ja ammattirakenteen muutoksen hallintaan.

Maahanmuuton lisääntyessä ministeriön haasteena on turvata riittävät määrärahat maahanmuuttajaväestön koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotyön palveluista huolehtimiseen siten, että nämä palvelut ovat tosiasiallisesti myös maahanmuuttajien saavutettavissa.

Suomeen muutetaan monista eri syistä. Myös maassa oleskelun kesto vaihtelee. Opetusministeriön hallinnonalalle on tunnusomaista, että maahan muuttaneen oleskelun statuksella (pakolaisuus, työ, avioliitto tai muu syy) on vain vähän tai ei lainkaan vaikutusta siihen, mitä palveluita tai tukimuotoja henkilö voi saada.

On todennäköistä, että maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyviä kysymyksiä käsitellään opetusministeriön toiminnassa ja koko hallinnonalalla tulevaisuudessa yhä enemmän. Tämä johtuu maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä Suomessa, mutta myös siitä, että Suomeen muuttavat muodostavat koko ajan monimuotoisemman osan väestössä.

Heterogeenisen maahanmuuttajaväestön onnistunut kotouttaminen edellyttää ministeriön toimialojen johdonmukaista toimintaa ja eri toimialoilla toteutettavien toimien kokonaisvaltaista yhteensovittamista. Maahanmuuttoasioissa korostuukin tulevaisuudessa koordinaation tarve ministeriön yksikköjen ja tulosalueiden välillä. Maahanmuuttajaväestön tarpeista lähtevä maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikka vaatii kokonaisvaltaisen lähestymistavan ulottamista myös alue- ja paikallistasolle opetusministeriön koko hallinnonalalla. Esimerkiksi maahanmuuttajanuorten tehokas kotouttaminen edellyttää ainakin varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, nuorisotoimen, mukaan lukien nuorten työpajatoiminnan, sekä liikuntatoimen yhteistoimintaa.

Myös koko valtioneuvoston tasolla maahanmuuttopolitiikka, mukaan lukien kotouttamispolitiikka, on tyypillisesti poikkihallinnollista toimintaa. Useat eri maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan prosessit vaativat ministeriön osallistumista samanaikaisesti. Ministeriön haasteena tulevaisuudessa onkin turvata riittävät voimavarat horisontaalivalmisteluun osallistumiseen.

Käsillä olevat linjaukset sisältävät kuvaukset voimassa olevasta maahanmuuttajia koskevasta lainsäädännöstä, strategisista linjauksista ja toimenpiteistä opetusministeriön hallinnonalalla. On syytä panna merkille, että lainsäädännön toimeenpano ja valtakunnallisten linjausten toteuttaminen on käytännössä kuitenkin usein kuntien vastuulla. Linjaukset sisältävät keskeiset lähivuosien maahanmuuttopoliittiset kehittämistavoitteet ministeriön toimialoilla. Opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset on valmisteltu ministeriön maahanmuutto-, vähemmistö- ja ihmisoikeuspoliittisessa yhteistyöryhmässä.

Opetusministeriön hallinnonalan oman lainsäädännön ohella ministeriön toimintamahdollisuuksiin maahanmuuttoasioissa vaikuttaa yleinen maahanmuuttoasioihin liittyvä lainsäädäntö (mm. kansalaisuuslaki ja ulkomaalaislaki) sekä yhdenvertaisuuslainsäädäntö (liite 1). Kotimaisen lainsäädännön lisäksi ministeriön toimintaan maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvissä asioissa vaikuttavat Suomea velvoittavat kansainväliset sitoumukset ja EY-lainsäädäntö. Tällä alueella Suomea koskevat kansainvälisoikeudelliset veloitteet liittyvät erityisesti etnisiin suhteisiin, vähemmistöjen suojeluun ja syrjimättömyyteen. Sitoumukset sisältyvät erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan neuvoston puitteissa tehtyihin Suomen ratifioimiin ihmisoikeuksia ja mm. vähemmistöjen suojelua koskeviin yleissopimuksiin sekä EY-säädöksiin, joita on kuvattu liitteessä (liite 2).

Maahanmuuttoa ja kotouttamista koskeva käsitteistö on verrattain uutta, se kehittyy ja täydentyy jatkuvasti. Käsitteiden selkeyttämiseksi linjauksiin on sisällytetty lista käytetyistä termeistä (liite 3).

2 Maahanmuuttopolitiikkaa ohjaavat strategiat, linjaukset ja selonteot

2.1 Voimassa olevat linjaukset

Seuraavat strategiat ja linjaukset ohjaavat opetusministeriön toimintaa maahanmuuttoasioissa:

Hallitusohjelma

Hallituksen maahanmuuttopolitiikassa otetaan kansainvälisten velvoitteiden lisäksi huomioon myös työvoiman tarve.

Hallitusohjelmaan on kirjattu mm. maahanmuuttopoliittisen ohjelman toteutus ja työperäisen maahanmuuton toimenpideohjelman laadinta sekä kotouttamista ja työllistymistä edistävän pilottiohjelman valmistelu yhdessä maahanmuuttoalueiden kuntien kanssa. Siihen on kirjattu myös kielikoulutuksen lisääminen ja työperäisten maahanmuuttajien opastusjärjestelmän luominen, ulkomailta tulleiden opiskelijoiden oleskelu- ja työluvan saamisen helpottaminen sekä turvapaikanhakijalasten aseman ja kohtelun selvittäminen.

Hallituksen politiikkariihessä (23.–24.2.2009) päätettiin työllisyysasteen nostamisesta ja julkisen talouden tukemisesta mm. varmistamalla toisen asteen koulutuspaikka jokaiselle perusopetuksen päättävälle nuorelle. Maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista tehostetaan mm. kannustamalla korkea-asteella opiskelevia ja valmistuneita ulkomaalaisia jäämään Suomeen töihin sekä suuntaamalla nuorisotyömäärärahoja nykyistä enemmän maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön. Osana hallituksen metropolipolitiikkaa on valmisteilla valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien välinen maahanmuuttopoliittinen aiesopimus maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi. Lisäksi hallitus tehostaa rasismien torjuntaa, sitoutuen nollatoleranssiin.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Vuonna 2006 hyväksytty ohjelma sisältää yhteensä 34 politiikkalinjausta toimenpiteineen. Opetusministeriön vastuulla ovat ulkomailla hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmän kehittäminen, tutkimustehtävissä toimivien ulkomaalaisten maahanmuuton edistäminen, maahanmuuttajien opiskelumahdollisuuksien parantaminen sekä maahanmuuttajien osallisuuden edistäminen ja oman kulttuurin tukeminen.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma

Ohjelma ajoittuu vuoteen 2015 saakka. Sen yhtenä tavoitteena on maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen turvallisuuden parantaminen, jossa opetusministeriön vastuulla on vähemmistöuskontojen opetuksen kokonaistilanteen selvittäminen.

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta (2008)

Selonteossa korostetaan toimenpiteiden uudelleenarviointia muuttuneen toimintaympäristön (maahanmuuton kasvaminen ja monipuolistuminen, työperusteisen maahanmuuton lisääntyminen) johdosta. Kaikki maahanmuuttajaryhmät tulisi saada kotouttamislain piiriin ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää syrjäytymisvaarassa olevien tarpeisiin. Tavoitteena on, että kaikille ryhmille voidaan tarjota kotoutumiskoulutusta oleskeluluvan perusteesta riippumatta, ja että kaikki maahanmuuttajanuoret suorittavat peruskoulun oppimäärän. Tavoitteena on myös maahanmuuttajien ja koko väestön työttömyysasteiden välisen eron puolittaminen vuoteen 2013 mennessä. Lisäksi selvitetään maahanmuuttajajärjestöjen rahoitusjärjestelmän kehittämistarpeet.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (KESU) 2007–2012

Kehittämissuunnitelmassa on maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta koskeva osio, johon sisältyy yleisten toimenpiteiden lisäksi eri koulutusasteita koskevat toimenpiteet. Yleisiä toimenpiteitä on kaksi: työperäistä maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä tukevan toimenpideohjelman laatiminen opetusministeriön hallinnonalan osalta ja monikulttuurisuustaitojen opetuksen syventäminen.

Yleissivistävän koulutuksen osalta tuetaan perusopetukseen valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tasa-arvoista tarjontaa. Ammatillisen koulutuksen osalta kehitetään maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta, joustavan valinnan menettelyjä ja opiskelun tukipalveluja. Korkeakoulujen osalta poistetaan vieraskielisiin ja maahanmuuttajataustaisiin kohdistuvia opiskelijavalinnan ja opiskelun esteitä ja lisätään ammattikorkeakouluopintoihin valmistavaa koulutusta. Aikuiskoulutuksen osalta tuetaan työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä työvoiman tarpeen mukaan määrättyillä aloilla, hyödynnetään ulkomailla hankittua osaamista tarjoamalla kelpoisuuden tuottavia täydentäviä opintoja, lisätään pätevyiden osoittamista näytön kautta, kehitetään muiden kuin korkeakoulututkintojen tunnustamismenettelyjä ja edistetään työelämän ulkopuolella olevien mahdollisuuksia kielikoulutukseen. Edistetään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden nuorten ja aikuisten lukio-opintoihin hakeutumista ja niistä suoriutumista mm. vahvistamalla opetuskielen osaamista. Selkiytetään työnjakoa ja rahoitusvastuuta opetusministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kesken luku- ja kirjoitustaidottoman maahanmuuttajaväestön koulutuksen hoitamisessa.

Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista

Periaatepäätöksen tavoitteita vuosina 2009–2012 toteuttavaan toimenpideohjelmaan sisältyy maahanmuuttajien kotoutumista liikunnan avulla edistävän kehittämisohjelman laatiminen.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma (LANUKE) 2007–2011

Ohjelma sisältää yhteensä n. 300 toimenpidelinjausta. Maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen osalta tuetaan kansalaisjärjestöjen ja kuntien monikulttuurisuushankkeita, lisätään tietoa vähemmistökulttuureista osana opetusta eri koulutusasteilla, kehitetään työmenetelmiä uskontodialogiin liittyvien taitojen vahvistamiseksi, kiinnitetään huomiota asianmukaiseen kieliopetukseen, myötävaikutetaan koulutusmyönteisten asenteiden vahvistamiseen koteihin suunnatulla valistuksella, vahvistetaan nuorten työpajatoiminnan henkilöstön valmiuksia työskennellä monikulttuurisen asiakaskunnan kanssa, painotetaan etnisiä vähemmistöjä ennaltaehkäisevän päihde- ja huumetyön avustuksissa ja otetaan huomioon kansainvälisyyskasvatus lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammatillisessa koulutuksessa.

Opetusministeriön Strategia 2020

Opetusministeriön päästrategian mukaan kansainvälinen liikkuvuus ja monikulttuurisuus vahvistavat ja rikastavat osaamista ja luovuutta Suomessa. Päämääräksi asetetaan, että maahanmuuttajat ovat aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa. Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutustaso ja harrastusaktiiviteetti on kantaväestön tasolla. Opetusministeriö edesauttaa monikulttuuristen, suvaitsevien ja kannustavien yhteisöjen toimintaa.

Opetusministeriön yhdenvertaisuussuunnitelma

Opetusministeriön yhdenvertaisuussuunnitelmassa on määritelty ne yleiset ja erityiset toimenpiteet, joilla ministeriö edistää etnistä yhdenvertaisuutta. Suunnitelma koskee sekä opetusministeriön palveluita että ministeriön toimintaa työnantajana.

Opetusministeriön aluekehittämisstrategia 2003–2013

Strategia on laadittu osana hallituksen aluepolitiikkaa, joka pyrkii vahvistamaan aluetalouksia parantamalla kasvua ja työllisyyttä koko maassa. Opetusministeriön visiona on, että maan kaikilla alueilla olisi kattavat, hyvinvointia ja tasa-arvoa edistävät sekä toimintaympäristön muutokset huomioon ottavat koulutus-, tutkimus- ja kulttuuripalvelut.

Strategian pohjalta on laadittu koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategia sekä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelma.

Koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategian mukaan tuetaan alueellisten innovaatioympäristöjen syntymistä ja kehittymistä mm. vahvistamalla maahanmuutto- ja koulutuspolitiikan välistä yhteyttä suuntaamalla maahanmuuttajille tarkoitettua koulutustarjontaa pääsääntöisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja hyödyntämällä näiden alueiden väestön vähenemisen myötä vapautuvia koulutuspalveluja.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan aluekehittämisen toimenpideohjelman mukaan kulttuurin, taiteen sekä liikunnan ja nuorisotyön tukimuotojen tulee olla väestön käytettävissä heidän etnisestä taustastaan riippumatta. Myönteistä erityiskohtelua tulee käyttää yhtenä keinona kulttuurisen tasa-arvon varmistamiseksi.

Korkeakoulujen kansainvälisyysstrategia

Tammikuussa 2009 valmistunut korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia asettaa korkeakoulujen kansainvälistymisen suuntaviivat vuosille 2009–2015. Strategian tavoitteena on luoda Suomeen kansainvälisesti vahva ja vetovoimainen korkeakoulu- ja tutkimusyhteisö, joka edistää yhteiskunnan kykyä toimia kansainvälisessä ympäristössä, tukee monikulttuurisen yhteiskunnan tasapuolista kehitystä ja kantaa vastuuta globaalien ongelmien ratkaisemisessa.

Tiede- ja teknologianeuvoston linjaus 2008

Linjauksen mukaan koulutuksen kansainvälistämistä on vauhditettava tutkimuksen yhteistyömalleja hyödyntäen niin Euroopassa kuin kolmansien maiden suuntaan. Korkeasteen koulutuksesta voidaan kehittää merkittävä kansainvälisen palveluliiketoiminnan sektori. On nykyistä tehokkaammin edistettävä Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten kotoutumista, välttämättömän kielitaidon ja kulttuurituntemuksen hankkimista sekä heidän osaamisensa laaja-alaista hyödyntämistä taloudessa ja yhteiskunnassa.

Ulkomaisten avainhenkilöiden ja asiantuntijoiden osalta on varmistettava henkilöveroituksen kansainvälinen kilpailukyky. On luotava aktiivinen työ- ja osaamispainotteinen maahanmuuttopolitiikka ja sitä tukevaa lainsäädäntöä. Kotouttamispolitiikan toteuttaminen kattavasti edellyttää nykyistä mittavampaa resursointia. Monikulttuurisuuspolitiikan valmistelu on aloitettava.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020

Kulttuuripolitiikan strategian 2020 mukaan maahanmuuttajat ovat uusi luovuus- ja lahjakkuusresurssi. Monikulttuurisuuden myönteiset vaikutukset voivat vahvistaa suomalaisen kulttuurin elinvoimaisuutta. Kulttuuripoliittisin keinoin voidaan edistää onnistunutta kotoutumista ja ehkäistä eriarvoistumista ja eriytymistä. Maahanmuuttopolitiikan ja monikulttuurisuuden edistämisestä huolehditaan kulttuuripolitiikassa osana eri hallinnonaloja läpäisevien teemojen toimeenpanoa. Monikulttuurisuus otetaan huomioon kaikissa kulttuuripoliittisissa toimissa. Lisäksi monikulttuurisuuteen ja sen kulttuuripoliittisiin vaikutuksiin liittyvää tutkimusta lisätään.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus – opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010

Valtioneuvoston taide- ja taiteilijapolitiikkaa koskevan periaatepäätöksen pohjalta valmisteltu ohjelma sisältää toimenpiteitä taide- ja kulttuuritarjonnan saavutettavuuden parantamiseksi. Ohjelman erityisenä kohderyhmänä ovat kieli- ja kulttuurivähemmistöt sekä vammaiset. Saavutettavuutta parannetaan jatkamalla Kulttuuria kaikille -neuvontapalvelua ja syventämällä sen monikulttuurisuusnäkökulmaa, kannustamalla keskeisiä taide- ja kulttuurilaitoksia vahvistamaan monikulttuurisuuteen liittyvää osaamista, nimit-

tämällä taidetoimikuntien jäseniksi kieli- ja kulttuurivähemmistöjen edustajia, seuraamalla valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan yhdenvertaisuuden edistymistä säännöllisin selvityksin ja kasvattamalla monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasminvastaiseen työhön osoitettuja määrärahoja.

*Kirjastostrategia 2010. Tiedon ja kulttuurin
saatavuuden politiikka*

Kirjastostrategian visiona on, että monipuoliset ja laadukkaat kirjastopalvelut turvataan kotimaisille kieliryhmille ja maahanmuuttajille. Tavoitetta toteutetaan muun muassa ammattihenkilöstön täydennyskoulutuksella.

2.2 Valmisteilla olevat linjaukset

*Kotouttamisen ja etnisten suhteiden
puiteohjelma (PUIKOT) 2008–2011*

Ohjelma tukee kotouttamispolitiikan ja -lainsäädännön toimeenpanoa alueellisella ja paikallisella tasolla, erityisesti kunnissa. Ohjelmaan sisältyy opetusministeriön vastuulla olevia toimenpiteitä, jotka koskevat perusopetusikäisten maahanmuuttajien oman äidinkielen opetusta, perusopetukseen valmistavaa opetusta, vapaata sivistystyötä, luku- ja kirjoitustaidottomien opetusta, ammatillista aikuiskoulutusta ja ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta, nuorten työpajatoimintaa, korkeakoulujen kansainvälistymistä, korkeasti koulutettujen pätevoittamis- ja täydennyskoulutusta sekä kansalaistoiminnan tukemista.

*Työvoiman maahanmuuton
toimenpideohjelma (2009–2011)*

Hallitusohjelman mukaan hallituskaudella laaditaan työvoiman maahanmuuttoa koskeva toimenpideohjelma. Sisäasiainministeriö asetti hankkeen valmistelemaan toimenpideohjelmaa ajalle 3.3.2008 - 30.4.2009. Hankkeen loppuraportti on luonnos toimenpideohjelmaksi.

Toimenpideohjelma on tarkentava asiakirja hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa luoduille linjauksille. Raportissa on pyritty muodostamaan kokonaiskuva työvoiman maahanmuuton tilanteesta, Suomen työvoiman maahanmuuton strategisista linjauksista ja elementeistä, toivotusta työnjaosta viranomaisten ja muiden toimijoiden kesken sekä tarvittavista toimenpiteistä ja resursseista. Ohjelmaan sisältyy korkeakoulujen kansainvälistymiseen, aikuiskoulutuksen kokonaisuudistukseen ja vapaan sivistystyön kehittämishjelmaan liittyviä esityksiä.

3 Opetusministeriön koko hallinnonalaa koskevat strategiset periaatteet

Seuraavia strategisia periaatteita korostetaan opetusministeriön toiminnassa:

Edistetään hyviä etnisiä suhteita ja kotoutumista

Suvaitsevaisuutta ja myönteistä suhtautumista eri kulttuureihin korostetaan opetusministeriön hallinnonalan toiminnassa. Hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja rasismien ja syrjinnän ehkäiseminen ovat toiminnan peruslähtökohtia. Toimenpiteet eivät kohdistu ainoastaan maahanmuuttajiin vaan myös valtaväestöön, sillä integraatio nähdään kaksisuuntaisena prosessina, joka koskettaa ja muokkaa myös maahanmuuttajia ympäröivää yhteiskuntaa. Monikulttuurisen yhteiskunnan kehittymistä edistetään opetusministeriön hallinnonalalla mm. kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatuksen kautta sekä kulttuuripolitiikan keinoin.

Opetusministeriön hallinnonalan koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimenpiteillä on tärkeä merkitys niin monikulttuurisen yhteiskunnan kehittymiselle kuten myös maahanmuuttajien kotoutumiselle suomalaisen yhteiskuntaan ja mahdollisuuksille päästä mukaan työelämään.

*Maahanmuuttajien tarpeet otetaan huomioon osana
normaalijärjestelmiä, toissijaisesti käytetään erityistoimenpiteitä*

Opetusministeriön hallinnonalalla maahanmuuttajien tarpeet otetaan mahdollisimman hyvin huomioon koko väestölle tarkoitetuissa palveluissa. Toissijaisesti turvaudutaan erityistoimenpiteisiin, kuten erillismäärärahoihin tai myönteiseen erityiskohteluun.

Opetusministeriön hallinnonalalla maahanmuuttajia varten ei ole erityistä lainsäädäntöä, vaan maahanmuuttajien koulutus ja muut aktiviteetit järjestetään koulutusta, tiedettä, kulttuuria, liikuntaa ja nuorisoa koskevan yleislainsäädännön puitteissa.

*Maahanmuuttajien oikeutta omaan kieleen ja
kulttuuriin edistetään*

Maahanmuuttopolitiikan peruslinjauksiin kuuluu Suomessa, että maahanmuuttajat voivat ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Maahanmuuttajien omalla äidinkielellä ja

kulttuurilla nähdään olevan tärkeä merkitys heidän oman kotoutumisensa kannalta ja toisaalta myös omaa kulttuuriamme rikastuttavana tekijänä.

*Eri syistä Suomeen muuttaneita kohdellaan
yhdenvertaisesti*

Opetusministeriön hallinnonalan toimenpiteet tukevat sekä humanitaarista että työperusteista maahanmuuttoa.

Maahanmuuttajalla on oikeus samaan peruskoulutukseen kuin suomalaisillakin. Aikuisen maahanmuuttajien työelämässä tarvittava koulutus, jatkokoulutus sekä ammattitaidon ylläpitäminen pyritään turvaamaan. Tavoitteena on se, että ulkomailla suoritettut tutkinnot ja opinnot sekä työkokemus luovat pohjan koulutuksen suunnittelulle ja täydentämiselle Suomessa. Tavoitteena on myös mahdollisimman toimiva kaksikielisyys.

Kulttuurin-, liikunnan- ja nuorisotyön palvelut ja tukimuodot ovat kaikkien väestöön kuuluvien käytettävissä heidän etnisestä alkuperästään riippumatta. Ministeriön toiminnan tavoitteena on, että palvelut ja tukimuodot ovat myös tosiasiallisesti saavutettavia kaikkien väestöryhmien kannalta.

*Toimenpiteet sovitetaan yhteen ministeriössä,
hallinnonalalla ja valtioneuvostossa*

Opetusministeriö osallistuu jatkossakin keskeiseen ministeriöiden väliseen horisontaaliseen yhteistyöhön maahanmuuttoasioissa. Osallistumisessa keskitytään opetusministeriön toiminnan kannalta merkittävimpiin prosesseihin ja osallistumiseen turvataan riittävät voimavarat.

Opetusministeriössä maahanmuuttoa ja kotoutumista koskevien asioiden käsittelyssä korostetaan koordinaatiota ministeriön yksikköjen ja tulosalueiden välillä. Maahanmuuttajien tarpeista lähtevän maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan onnistumiseksi kokonaisvaltainen lähestymistapa ulotetaan eri ohjauskeinojen avulla myös alue- ja paikallistasolle kaikilla toimialoilla. Alaista hallintoa (mm. Opetushallitus, Suomen Akatemia, Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus, Taiteen keskustoimikunta) ohjataan maahanmuuttoa ja etnisiä suhteita koskevilla johdonmukaisesti.

*Kansainvälisiä kokemuksia hyödynnetään
aikaisempaa enemmän*

Opetusministeriö seuraa EU- ja pohjoismaisen yhteistyön maahanmuuttopolitiikkaa sekä osallistuu mahdollisuuksien mukaan Suomen kannalta merkityksellisiin kehittämishankkeisiin. Opetusministeriö tiivistää pohjoismaista maahanmuuttoon liittyvää viranomaisyhteistyötä. Pohjoismaiden samanlaiset yhteiskuntarakenteet, mm. koulutusjärjestelmät mahdollistavat hyvien käytäntöjen tehokasta hyödyntämistä, esim. toisen kielen opetuksen kehittämisessä.

4 Toimialakohtaiset linjaukset

4.1 Koulutus- ja tiedepolitiikka

Opetusministeriön hallinnonalalla maahanmuuttajille suunnattu koulutus on osa yleistä koulutusjärjestelmää, jota rahoitetaan valtionosuuksilla ja valtionavustuksilla. Maahanmuuttajien koulutuksen tavoitteena on antaa maahanmuuttajille valmiuksia toimia tasavertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä pitää yllä heidän omaa kulttuuri-identiteettiään. Opetuksesta vastaavat koulutuksen järjestäjät. Opiskelijaksi ottaminen tapahtuu koulutusta koskevien säännösten mukaisesti.

Suomen ja ruotsin kielen opetus

Suomen ja ruotsin kielen opetus on olennainen osa opetushallinnon maahanmuuttajille suunnattua koulutusta. Kielitaito tukee työllistymistä ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumista ja mahdollistaa hakeutumisen koulutukseen. Opetuskielen riittävä taito on sekä koulutukseen pääsyn että opinnoissa menestymisen ja jatko-opiskelun kannalta keskeinen asia. Riittävää suomi/ruotsi toisena kielenä opetusta tulee olla tarjolla kaikilla koulutusasteilla.

Opettajankoulutus

Kaikille opettajille tarvitaan nykyistä enemmän monikulttuurisuuden kohtaamiseen liittyviä opintoja. Maahanmuuttajataustaisten opettajien koulutuksessa lisätään koulutuspaikkoja ja vahvistetaan suomen ja ruotsin kielen (kansallisen kielen ja kulttuurin) opintoja.

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen sekä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen piirissä työskentelevän maahanmuuttajataustaisen ja maahanmuuttajakoulutuksessa toimivaa opetus- ja opinto-ohjaushenkilökunnan täydennyskoulutusta lisätään. Koulutuksen sisällöissä painottuvat suomen ja ruotsin kielen ja monikulttuurisuustaitojen vahvistaminen.

Osaamisen tunnustaminen ja tutkintojen tunnistaminen

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on koulutusjärjestelmän osa-alue, josta vastaavat koulutuksen järjestäjät. Osaamisen tunnistamista tulee edelleen kehittää oppilaitoksissa ja korkeakouluissa.

Opetushallitus on tutkintojen tunnustamisessa keskeinen viranomainen. Opetushallituksen päätökset perustuvat joko lakiin ammattipätevyyden tunnustamisesta (1093/2007) tai lakiin ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986). Sovellettava laki määräytyy hakijan kansalaisuuden ja tutkinnon suoritusmaan mukaan. Opetushallituksen asiantuntemusta hyödynnetään myös osaamisen tunnustamisessa.

Ohjaus- ja neuvontapalvelut

Toisessa maassa hankitun osaamisen ja suomalaisten ammattitaitovaatimusten yhteensovittaminen vaatii tehokkaita ohjaus- ja neuvontapalveluja. Henkilökohtaisen ohjaustyön lisäksi tarvitaan toimivia, erikielisiä sähköisiä tieto- ja informaatiopalveluja. Ohjaus- ja neuvontapalveluita tehostetaan niin, että palvelut ovat saatavilla heti maahanmuuton jälkeen koulutuksen ja työhön sijoittumisen nopeuttamiseksi. Palveluja tehostetaan erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa jatko-opintoihin sijoittumisen varmistamiseksi ja syrjäytymiskehityksen estämiseksi.

Oppilaiden valmentaminen monikulttuuristuvaan yhteiskuntaan

Koko väestö tarvitsee tulevaisuudessa taitoja monikulttuurisessa yhteiskunnassa toimimiseen. Maahanmuuttajiin suuntautuvien toimenpiteiden ohella vahvistetaan kansainvälisyys- ja suvaitsevaisuuskasvatusta erityisesti osana esi- ja perusopetusta ja toisen asteen opetusta.

Liikkuvuus

Opiskelija- opettaja- ja tutkijaliikkuvuuden edistäminen edellyttää eri viranomaisten tiivistä yhteistyötä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden maahantuloon liittyviä kysymyksiä käsitellään maahanmuuttoviraston korkeakoulutuksen yhteistyöryhmässä.

Komission vihreä kirja ”Maahanmuutto ja liikkuvuus – EU:n koulutusjärjestelmien haasteet ja mahdollisuudet”

Euroopan komissio julkaisi heinäkuussa 2008 vihreän kirjan, jossa käynnistettiin keskustelu siitä, miten koulutuspolitiikalla voitaisiin paremmin käsitellä maahanmuuton ja EU:n sisäisen liikkuvuuden asettamia haasteita. Vihreässä kirjassa esitetään puitteet, joiden kautta voidaan tarkastella kaikkia maahanmuuttajien lasten koulutukseen liittyviä haasteita, ja kehoitetaan asiaan liittyviä osapuolia tuomaan esiin ajatuksiaan siitä, miten EU voisi tulevaisuudessa tukea jäsenvaltioita niiden muotoillessa koulutuspolitiikkaansa alalla, miten mahdollinen tuleva kokemustenvaihto ja vastavuoroinen oppiminen voitaisiin järjestää ja mitä sen pitäisi kattaa.

Vihreä kirja käynnisti syksyllä 2008 avoimen konsultaation, johon voitiin toimittaa vastauksia vuoden 2008 loppuun mennessä. Komissio pohtii mahdollisten jatkotoimien tarvetta konsultaation pohjalta.

4.1.1 Yleissivistävä koulutus

Esi- ja perusopetus

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajaopetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen hallintaa ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahden kulttuuriin.

Suomessa asuvalla oppivelvollisuusikäisellä maahanmuuttajalla on oikeus samaan perusopetukseen kuin suomalaisillakin maahantulon perusteista riippumatta. Oppivelvollisuus ja oikeus saada esiopetusta koskevat kaikkia Suomessa vakinaisesti asuvia lapsia. Kunta tai muu opetuksen järjestäjä voi ottaa lapsen oppilaaksi perusopetukseen tai esiopetukseen, vaikka lapsi ei vakinaisesti asuisikaan kunnassa, jossa hän oleskelee.

Maahanmuuttajien opetusta järjestetään yleisopetuksessa, jossa oppilaat saavat tukea tarpeidensa mukaisesti tai perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmässä. Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa tarvittavat tiedot perusopetukseen siirtymiselle sekä edistää oppilaan kotoutumista ja kehitystä. Perusopetuslain (628/1998) 5 §:n ja 7 §:n mukaan kunta ja opetuksen järjestämisluvan saaneet voivat järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opetus on ryhmämuotoista ja tarkoitettu kuusivuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 tavoitteeksi oli asetettu, että perusopetukseen valmistavaa opetusta laajennetaan lukuvuoden mittaiseksi (900–1000 tuntia). Tämä toteutuu siten, että laajennusta koskeva laki perusopetuslain muuttamisesta tulee voimaan 1.8.2009 ja laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on tullut voimaan 1.1.2009. Aikaisemmin valmistava opetus oli laajuudeltaan puolen vuoden mittainen (450–500 tuntia).

Perusopetuslain mukaan koulun opetuskieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Kunta voi järjestää perusopetusta ja esiopetusta vieraalla kielellä, mutta velvollisuutta vieraskielisen opetuksen järjestämiseen ei ole.

Maahanmuuttajaoppilaille, joiden suomen ja ruotsin kielen taidon ei arvioida kaikilla kielitaidon osa-alueilla olevan äidinkielen tasoinen, opetetaan suomi/ruotsi äidinkielenä -oppimäärän sijasta suomea tai ruotsia toisena kielenä. Suomi/ruotsi toisena kielenä opetus voidaan järjestää osana koulun opetusta ja/tai erillisten resurssien turvin.

Perusopetuksen suomi/ruotsi toisena kielenä opetukseen ja tukiopetukseen osallistuneiden määrä on keväällä 2007 ollut noin 5 100 oppilasta. Erillistä valtionavustusta toimintaan on suunnattu noin 3,14 milj. euroa. Omaa äidinkieltä on keväällä 2007 opiskellut noin 11 200 henkilöä. Erillistä valtionavustusta toimintaan on suunnattu noin 2,31 milj. euroa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen tuntimäärä on kaksinkertaistettu lailla vuoden 2009 alusta lähtien (puolen vuoden oppimäärästä vuoden oppimäärään). Perusopetukseen valmistavan opetuksen kustannukset ovat vuodessa noin 19 305 300 euroa.

Maahanmuuttajille voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää myös oppilaan oman äidinkielen opetusta. Mikäli kunta järjestää opetusta, se voi saada opetuksen järjestämiseen erillistä valtionavustusta. Valtionavustusta suoritetaan enintään 2,5 viikkotunnista

taloudellisesti muodostettua opetusryhmää kohden. Ryhmään tulee kuulua lukukauden alussa vähintään neljä oppilasta. Oppilaat voivat olla esiopetuksesta, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen eri luokka-asteilta, eri kunnista ja myös yksityisistä ja valtion kouluista. Tukiopetusta voidaan antaa eri oppiaineissa myös oppilaan äidinkielellä.

Vähemmistöuskontojen ja elämäkatsomustiedon opetusta järjestetään, jos vähintään kolme opetukseen oikeutettua asuu saman kunnan alueella.

Huomiota kiinnitetään Suomeen perusopetuksen yläluokkaiässä saapuneiden oppilaiden erityistukitarpeisiin. On tärkeää, että he saavuttavat jatko-opintoja varten riittävät tiedot ja taidot oppivelvollisuusiän päättymiseen mennessä.

Maahanmuuttajien lukiokoulutus

Lukiossa maahanmuuttaja voi opiskella suomen tai ruotsin kieltä suomi tai ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan ja omaa äidinkieltään joko osana koulun normaalia opetusta tai koulu voi saada sen järjestämiseen erillisrahoitusta. Ylioppilastutkintoon kuuluvan äidinkielen kokeen sijaan vieraskielinen kokelas voi suorittaa suomi tai ruotsi toisena kielenä -oppimäärään, jos kokelaan oma äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Ylioppilastutkintolautakunta voi ottaa arvostelussa huomioon sen, että kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa tutkinnon.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2007–2012 todetaan että maahanmuuttajanuoria siirtyy lukiokoulutukseen vähän suhteessa suomen- ja ruotsinkielisiin oppilaisiin. Keskeisenä syynä ovat heidän puutteelliseksi kokemansa kielelliset valmiudet. Tavoitteeksi on asetettu että kaikille maahanmuuttajaoppilaille turvataan riittävä tuki ja edellytykset perus- ja lukio-opinnoissa menestymiselle ja kotoutumiselle suomalaisen yhteiskuntaan.

Opetusministeriö asetti 6.8.2008 työryhmän valmistelemaan toimenpide-ehdotuksia lukiokoulutuksen kehittämiseksi. Ehdotuksessa tulee tarkastella lukiokoulutuksen kehittämistä laaja-alaisesti ottaen huomioon lukiokoulutuksen koulutustarpeet tulevaisuudessa. Työryhmän tulee pohtia muun muassa millaiset yleiset tavoitteet ja lukiokoulutuksen antama sivistys tulee olemaan sekä miten rahoitusta tulisi kehittää ja miten opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia voisi pienentää. Tällöin tulee pohdittavaksi myös kysymys oppimateriaalista.

Koulu yhteisöjen monikulttuurisuustaitojen kehittämisohjelma (MOKU)

Koulu yhteisöjen monikulttuurisuustaitojen kehittämisohjelma käynnistyi vuonna 2007 esi- ja perusopetuksessa 28 kunnassa. Myös lukiokoulutus on mukana kehittämisohjelmassa.

Kehittämistoiminnan tarkoituksena on tukea kansallisissa opetussuunnitelman perusteissa kuvatun opetuksen arvopohjan toteutumista, koulu yhteisön monikulttuurisuustaitojen kehittämistä ja niiden vakiinnuttamista. Tavoitteen toteuttamiseksi kunnat/koulut laativat monikulttuurisuustaitojen kehittämissuunnitelman, jonka toimenpiteet vakiinnutetaan osaksi koulun arkea.

Toiminnan kohderyhmät ovat (opetustoimen alainen) esiopetus, perusopetus ja lukio-koulutus sekä erityisesti nivelvaiheet esiopetuksesta perusopetukseen sekä perusopetuksesta lukiokoulutukseen.

Opetusministeriö myönsi vuonna 2007 koulutuksen järjestäjille valtionavustuksia monikulttuurisuustaitojen kehittämissuunnitelman laatimiseen, toteuttamiseen ja vakiinnuttamiseen yhteensä 600 000 euroa. Kehittämistoimintaan liittyy täydennyskoulutuskokonaisuus sekä kehittävä arviointi. Toiminta jatkui ja laajeni vuonna 2008 siten, että opetusministeriö asetti Opetushallitukselle jaettavaksi noin 1 000 000 euroa koulujen monikulttuurisuustaitojen kehittämiseksi. Toiminnassa on mukana 42 kuntaa. Jatkorahoitus lukuvuodelle 2009–2010 on haussa keväällä sekä uusille että jo mukana oleville koulutuksen järjestäjille. Painopisteenä on lukiokoulutus.

Kehittämistavoitteet

- 1 Tuetaan suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen järjestämistä kehittämällä lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmää
- 2 Tuetaan oman äidinkielen opetuksen järjestämistä kehittämällä lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmää
- 3 Tuetaan monikulttuurisuustaitojen kehittymistä kaikissa kouluissa
- 4 Selvitetään maahanmuuttajaopettajien kelpoisuuksiin liittyviä asioita
- 5 Selvitetään vähemmistöuskontojen opetuksen kokonaistilanne
- 6 Selvitetään turvapaikanhakijalasten koulunkäynnin mahdollisia katvealueita

4.1.2 Ammatillinen koulutus

Ammatillista koulutusta järjestetään perustutkintoon johtavana/valmistavana koulutuksena ja lisäkoulutuksena.

Ammatillinen peruskoulutus

Ammatillinen peruskoulutus tarjoaa maahanmuuttajille monipuolisia mahdollisuuksia työelämässä edellytettävän ammattitaidon hankkimiseen ja sen jatkuvaan kehittämiseen. Ammatillisen perustutkinnon voi hankkia joko opetussuunnitelmaperusteisena koulutuksena tai näyttötutkintona. Koulutus voidaan toteuttaa oppilaitosmuotoisena tai oppisopimuskoulutuksena. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavilla koulutuksilla voidaan vahvistaa valmiuksia siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen.

Ammatilliseen koulutukseen osallistuminen edellyttää riittävää opiskelukielen taitoa. Ammatillisessa peruskoulutuksessa oppilaitoksen opetuskielenä voi olla suomi tai ruotsi. Osa opetuksesta voidaan antaa myös muulla kielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuuksia seurata opetusta. Maahanmuuttajat voivat hakeutua myös vieraskieliseen ammatilliseen peruskoulutukseen, jota järjestetään pääasiassa englannin kielellä.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa järjestetään maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta (L630/1998, 3 §, 2 mom.). Valmistavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille kielelliset, kulttuuriset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten. Koulutuksen laajuus on 20–40 opintoviikkoa, josta kielellisten valmiuksien opintokokonaisuus on laajuudeltaan noin puolet. Koulutuk-

sessä tulee noudattaa Opetushallituksen vahvistamia opetussuunnitelman valtakunnallisia perusteita. Uudistetut perusteet tulivat voimaan 1.8.2008 lukien.

Maahanmuuttajat voivat hakeutua myös muihin ammatillisen peruskoulutukseen valmistaviin koulutuksiin, mikäli koulutus sisällöltään ja tavoitteiltaan soveltuu maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta paremmin maahanmuuttajalle. Muita valmistavia koulutuksia ovat vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus ja muuna kuin tutkintoon johtavana koulutuksena järjestettävä kotitalousopetus (talouskoulu), jota järjestetään myös muun muassa englannin kielellä.

Ammatillisten perustutkintojen perusteet tarkistetaan vuoteen 2010 mennessä. Tarkistustyön yhteydessä on otettu huomioon monikulttuurisuusvaatimukset ja uudistettu suomi/ruotsi toisena kielenä opinnot, maahanmuuttajan oman äidinkielen opinnot, maahanmuuttajan opetuksen järjestelyt ja opiskelijan arviointi. Tutkinnon perusteiden yhteisessä osassa on tavoitteena yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen. Kansainvälisyys ja vieraat kulttuurit -osioon on lisätty elinikäisen oppimisen avaintaidot. Maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimistulokset tulee arvioida samalla tavalla kuin muidenkin opiskelijoiden, kuitenkin sellaisilla menetelmillä, että kielitaidon mahdollinen puutteellisuus ei vaikuta arvosanaa heikentävästi.

Opetushallinnon alaisessa oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa ja maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavassa koulutuksessa olleiden maahanmuuttajien (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame) osalta valtionosuusrahoituksen kustannukset olivat vuonna 2007 noin 35,5 miljoonaa euroa. Rahoituksen arvioidaan kasvavan noin 50 miljoonaan euroon vuonna 2009. Ammatillisen peruskoulutuksen vuotuista kokonaisopiskelijamäärää on lisätty vuodesta 2008 lähtien yli 7 000 opiskelijalla. Lisäysten myötä maahanmuuttajien mahdollisuuksia päästä joko tutkintotavoitteiseen koulutukseen tai valmistaviin koulutuksiin on voitu parantaa. Vieraskielisten oppilaiden määrän kasvu perusopetuksessa saa aikaan sen, että yhä suurempi joukko hakeutuu myös maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaan koulutukseen.

Opetushallinto kohdentaa myös valtionavustusrahoitusta maahanmuuttajien ammatillisen peruskoulutuksen kehittämiseen. Vuonna 2008 maahanmuuttajien ammatillisen koulutuksen kehittämiseen osoitettiin valtionavustuksia 200 000 euroa.

Vuonna 2008 aloitettiin maahanmuuttajien ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämisen selvitys, jonka tavoitteena on kartoittaa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen keskeiset syyt taustamuuttujineen, sekä esittää toimenpide-ehdotukset, jotka toteuttamalla maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ammatillisen koulutuksen keskeyttämisiä olisi mahdollista vähentää. Selvityksen yhteydessä tehdään erillinen selvitys suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksesta ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön (Kööpenhaminan prosessi) avulla pyritään ammatillisen koulutuksen suorituskyvyn, laadun ja vetovoiman parantamisen ohella edistämään ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisten tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta. Yhteistyön keskeisenä tehtävänä on tutkintojen ja osaamisen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta sekä osaamisen tunnistamista ja tunnustamista lisäävien, laatua parantavien ja elinikäistä oppimista edistävien yhteisten välineiden tuottaminen ja käyttöönotto.

Ammatillisena lisäkoulutuksena järjestetään ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavaa koulutusta. Ammatillisesta lisäkoulutuksesta tarkemmin kohdassa 4.1.4. Aikuis-koulutus.

Kehittämistavoitteet

- 1 Turvataan maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen riittävä tarjonta ja kehitetään koulutuksen sisältöjä ja toteuttamismuotoja.
- 2 Turvataan työelämän osaamistarpeisiin vastaava ammatillisen peruskoulutuksen riittävä tarjonta maahanmuuttajataustaisille nuorille ja aikuisille.
- 3 Selvitetään ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien koulutusten muodostaman kokonaisuuden ja niiden rahoitusperusteiden toimivuutta ja kehitetään niitä selvitysten tulosten pohjalta. Otetaan maahanmuuttajien tarpeet huomioon kehittämistyössä.
- 4 Arvioidaan ja selvitetään ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteiden muutostarpeita. Tässä yhteydessä selvitetään mm. joustavaan hakuun sekä kielikokeen järjestämiseen liittyvät kehittämistarpeet maahanmuuttajien osalta ja toteutetaan siihen perustuen tarvittavat toimenpiteet.
- 5 Ammatillista tutkintojärjestelmää sekä rahoitus- ja ohjausjärjestelmiä kehitetään siten, että ne mahdollistavat ja kannustavat koko tutkinnon suorittamisen ohella myös siihen, että tutkinnon voi tarpeen vaatiessa suorittaa osa kerrallaan tai että tutkinnosta voi tarvittaessa suorittaa yksittäisiä osia.
- 6 Kehitetään aikaisemmin ja muualla hankitun osaamisen tunnustamisen käytäntöjä ammatillisessa koulutuksessa.
- 7 Tehostetaan nivelvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluja maahanmuuttajien jatko-opintoihin sijoittumisen parantamiseksi ja syrjäytymiskehityksen estämiseksi.
- 8 Kehitetään maahanmuuttajille tarkoitettuja opetusta ja sen tukipalveluja.

4.1.3 Korkeakoulutus ja tiede

Maahanmuuttajataustaisten osuus korkeakouluissa on vähäinen suhteessa maahanmuuttajataustaisten kokonaismäärään maassamme. Osin se johtuu maahanmuuttajataustaisten vähäisestä osallistumisesta toisen asteen koulutukseen. Maahanmuuttajien hakeutumista korkeakoulutukseen on keskeistä tukea jo peruskoulusta ja toisen asteen koulutuksesta alkaen kehittämällä eri toimijoiden yhteistyönä tiedotusta ja muita kohdennettuja toimenpiteitä myös perheille.

Avoimen korkeakouluopetuksen ja korkeakoulutukseen valmentavan opetuksen tarjontaa kehittämällä voidaan madaltaa maahanmuuttajien ja vieraskielisten kynnystä osallistua korkeakouluopetukseen sekä antaa sisällöllisiä ja kielellisiä valmiuksia opiskeluun. Korkeakoulut tarjoavat useita vieraskielisiä koulutusohjelmia. Maahanmuuttajataustaiselle englanninkieliseen koulutukseen osallistuminen saattaa olla helpompaa kuin suomenkieliseen tai ruotsinkieliseen koulutukseen osallistuminen. Myös kansainvälisesti avointen hakumenettelyiden avulla voitaisiin tukea tutkijayhteisön kansainvälistymistä.

Maahanmuuttajien opintojen sujuvuutta sekä työllistymistä voitaisiin parhaiten parantaa vahvistamalla heidän suomen tai ruotsin kielen taitoaan. Opintojen sujuvuutta voidaan tukea myös ottamalla huomioon erilaisten kielellisten ja kulttuuristen taustojen vaikutukset koulutuksen järjestämiseen ja tarvittaviin tukipalveluihin.

Maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustaisten työelämään sijoittuminen ja yhteiskuntaan integroituminen edellyttävät riittävää kotimaisen kielen taitoa sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemusta. Parhailaan ESR-rahoituksella kehitetään aikuisten kielikoulutuksen tarpeisiin verkko-opiskelumateriaalia.

Kehittämistavoitteet

- 1 Korkeakoulut lisäävät ja suuntaavat kotimaisten kielten ja kulttuurin opetusta siten, että se vastaa paremmin maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten tutkinto-opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden tarpeisiin.
- 2 Opetusministeriö laajentaa opintaseteliavustusjärjestelmää siten, että kohderyhmään kuuluvat myös korkeakouluissa opiskelevat ja työskentelevät ulkomaalaiset ja maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Korkeakoulut voivat hakea opintaseteliavustusta tukemaan kotimaisten kielten opiskelua. Opintaseteliavustusjärjestelmän laajentaminen edellyttää vuosittaisen määrärahojen lisäämistä miljoonalla eurolla. Opiskelija voi valita kielikoulutusta korkeakoulun oman tarjonnan lisäksi aikuiskoulutuksen tarjonnasta.
- 3 Opetusministeriö ja korkeakoulut kehittävät yhteistyössä työelämän kanssa harjoittelumallin tukemaan työmarkkinoille integroitumista. Näin korkeakoulut edistävät myös ulkomaisten ja maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden työllistymistä suomalaisille työmarkkinoille.
- 4 Ammattikorkeakoulut lisäävät maahanmuuttajille suunnattua ammattikorkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Koulutuksen järjestäminen perusrahoituksen puitteissa on mahdollista ammattikorkeakoululain muutoksen tultua voimaan.
- 5 Korkeakoulut kehittävät avoimeen korkeakouluopetukseen opintokokonaisuuksia, joilla madalletaan maahanmuuttajataustaisten ja ulkomaalaisten kynnystä hakeutua tutkinto-opiskelijaksi korkeakouluun.
- 6 Korkeakoulut kehittävät muualla hankitun osaamisen tunnustamista ja parantavat mahdollisuuksia osaamisen täydentämiseen siten, että maahanmuuttajataustaisten osaaminen vastaa suomalaisten työmarkkinoiden tarpeita.
- 7 Korkeakoulut tehostavat peruskoulun ja toisen asteen oppilaitosten opiskelijoille ja henkilöstölle sekä maahanmuuttajaperheille suunnattua tiedottamista korkeakoulutusmahdollisuuksista.
- 8 Monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen ovat opetusministeriön eräiden valtakunnallisten ESR -kehittämisohjelmien painopisteinä tulevilla hakukierroksilla. Korkeakoulut hyödyntävät täysimääräisesti ESR-rahoitusta esimerkiksi valtakunnallisen korkeakoulujen opetus- ja tutkimushenkilöstön monikulttuurisuuskoulutuksen toteuttamisessa.
- 9 Opetusministeriö selvittää yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa mahdollisuutta pidentää Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneelle ulkomaalaiselle työnhakua varten myönnettävän oleskeluluvan pituutta nykyisestä kuudesta kuukaudesta.

4.1.4. Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen sektorilla maahanmuuttajien koulutusta edistetään osana *ammattilista aikuiskoulutusta ja vapaata sivistystyötä* erilaisilla toimenpiteillä. Ajankohtaisia ovat aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johtoryhmän ehdotukset (OPM 2009:11) sekä Vapaan sivistystyön kehittämisohjelmaan 2009–2012 (OPM 2009:12) sisältyvät ehdotukset. Maahanmuuttajien aikuiskoulutuksen kannalta tärkeitä toimenpiteitä sisältyy myös korkeakouluja ja yleissivistävää koulutusta sekä opetushenkilökunnan perus- ja täydennyskoulutusta koskeviin ehdotuksiin. Yleisen kielitutkintojärjestelmän kehittäminen on tärkeä alue maahanmuuttajien koulutukseen ja työhön sijoittumisessa sekä kansalaisuuden

saamisessa tarvittavan kielitaidon hankkimisessa ja osoittamisessa. Opetusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä sisäasiainministeriön kanssa yhteistyössä tehostetaan myös maahanmuuttajille soveltuvia tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Vielä lähivuosina tarvitaan erityisesti maahanmuuttajille suunnattuja koulutus- ja neuvontapalveluita. Pitemmällä aikavälillä lähtökohdana on valtavirtaistamisen periaate ja aikuiskoulutustarjonnan ja -palveluiden kehittäminen niin, että ne ovat riittävän joustavia ja monipuolisia palvelemaan myös maahanmuuttajia.

Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus

Oppilaitosmuotoisena tai oppisopimuksena järjestettävä ammatillinen peruskoulutus ja ammatillinen lisäkoulutus tarjoavat monipuoliset koulutusmahdollisuudet maahanmuuttajille ammatilliseen perustutkintoon johtavassa taikka ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavassa tai muussa lisäkoulutuksessa.

Aikuisten ammatillisen osaamisen kehittämistä varten on olemassa oma näyttötutkintojärjestelmä, joka tarjoaa mahdollisuuden myös maahanmuuttajille. Näyttötutkintojärjestelmä antaa mahdollisuuden hyödyntää aikaisempaa osaamista ja muuta kuin virallisen koulutuksen piirissä hankittuja tietoja ja taitoja. Näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta voidaan opetushallinnon rahoituksella järjestää ammatillisena perus- ja lisäkoulutuksena sekä oppisopimuskoulutuksena.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen henkilökohtaistamismääräys (OPH 43/011/2006) koskee myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden yksilöllistä opetusta ja ohjausta. Henkilökohtaistamisessa on otettava huomioon erilaisesta kulttuuri- ja kieli-taustasta tai muusta syystä kuten luki- ja kirjoitushäiriöistä mahdollisesti johtuvat erityis-tarpeet ja lähtökohdat.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön tehtävänä on yhteiskunnan eheyden, elinikäisen oppimisen ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen. Rinnasteisen koulutuksen lisääntymisen myötä omaehtoiseen aikuiskoulutukseen piiriin tulee yhä enemmän myös työhallinnon asiakkaita. Työvoimapolitiittista koulutusta ei ole välttämättä tarjolla jokaisessa yksittäisessä kunnassa, tästä syystä vapaan sivistystyön oppilaitosten ja aikuislukioiden merkitys korostuu näillä alueilla. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat paljon erityyppistä koulutusta maahanmuuttajille.

Vapaan sivistystyön nykymuotoinen laki (632/1988) tuli voimaan vuoden 1999 alusta. Laki on sekä toiminta- että rahoituslaki. Lain piiriin kuuluvat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset. Yli miljoona kansalaista opiskelee vapaan sivistystyön koulutuksessa vuosittain; yli puolet kansalaisopistoissa. Valtion rahoitus vapaan sivistystyön koulutukseen vuositasolla on 181,5 milj. euroa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat myös ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta, erityisesti humanistisella ja kasvatusalalla ja perusopetukseen liittyvässä lisäopetuksessa.

Maahanmuuttajien koulutuksen lisääminen on asetettu vapaan sivistystyön painopisteeksi. Maahanmuuttajille soveltuvien opintojen kehittämistä on tuettu avustuksilla ja opetushenkilökunnan koulutuksella. Vuodesta 2007 lähtien kaikille vapaan sivistystyön oppilaitoksille, lukuun ottamatta liikunnan koulutuskeskuksia, on osoitettu opintose-teliavustuksia niin, että oppilaitokset voivat jättää perimättä tai alentaa opintomaksuja

kohderyhmiltä, joiden koulutusta halutaan aktivoida. Tällaisia kohderyhmiä ovat olleet maahanmuuttajat, työttömät, eläkeläiset ja opinnollista kuntoutusta tarvitsevat. Opinto-seteliavustusten määrä vuonna 2009 on noin 2,7 milj. euroa ja summalla voidaan alentaa/jättää perimättä noin 20 000 henkilön opintomaksuja. Maahanmuuttajien osuus tässä on arviolta 15–20 prosenttia.

Opetusministeriön asettama valmisteluryhmä on laatinut ehdotuksen vapaan sivistystyön kehittämisohjelmaksi vuosille 2009–2012 (OPM 2009:12). Kehittämisohjelma sisältää ehdotukset vapaan sivistystyön tehtävien lainsäädännön, rahoitus- ja ohjauksjärjestelmän sekä oppilaitosrakenteen uudistamistarpeista lähivuosina. Valmisteluryhmä esittää globaalin ajattelun ja monikulttuurisuuden lisäämistä vapaan sivistystyön tehtäviin lainsäädännön uudistuksen yhteydessä.

Rahoitusjärjestelmä muodostuisi jatkossa perusrahoituksesta sekä laatu- ja kehittämisrahoituksesta. Perusrahoituksen määräytymisperusteita esitetään uudistettavaksi niin, että ne tukevat nykyistä paremmin haastavien kohderyhmien ml. maahanmuuttajat koulutusta. Laatu- ja kehittämisrahoitusta suunnataan vapaan sivistystyön painopisteenä olevien tehtävälueiden vahvistamiseen sekä elinikäisen oppimisen ja tasa-arvon edistämiseen. Maahanmuuttajien koulutus on keskeinen tavoite myös rahoitusjärjestelmän kehittämisessä. Valmisteluryhmä esittää, että opinto-seteliavustukset sisältyisivät vapaan sivistystyön rahoitukseen, joten vapaan sivistystyön oppilaitokset voisivat jatkossakin aktivoida näillä avustuksilla maahanmuuttajien kielikoulutusta ja muuta opiskelua.

Yleissivistävä aikuiskoulutus

Aikuislukioiden aineopiskelun tarjontaa suunnataan erityisesti maahanmuuttajien kielikoulutukseen sekä muuhun osaamisen ja jatko-opintojen kannalta tärkeään koulutukseen. Opetusministeriön asettaman työryhmän ehdotusten pohjalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslainsäädäntöä muutettiin vuoden 2009 alusta niin, että rahoitusperusteet tukevat aiempaa paremmin aikuisopiskeluna tapahtuvaa aineopiskelua. Uudistuksella vastataan erityisesti maahanmuuttajien koulutustarpeisiin. Työryhmä totesi, että maahanmuuttajien koulutustarpeiden takia myös aikuisten perusopetuksen kysyntä on kasvanut ja esitti, että perusopetuksen rahoitusperusteita koskevat tarkistukset valmistellaan osana valtionosuus-uudistusta niin, että ne tulevat voimaan vuoden 2010 alusta.

Yleinen kielitutkintojärjestelmä

Yleisiä kielitutkintoja koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuonna 2004. Uusi laki (964/2004) tuli voimaan vuoden 2005 alusta, jolloin myös kielitutkintojen järjestäjäverkosto uudistettiin. Opetushallitus teki tutkintojen järjestämissopimuksen yhteensä 73 järjestäjän kanssa 1.7.2005 lukien viideksi vuodeksi. Järjestäjäverkostosta kansalais- ja työväenopistoja on 30 ja kansanopistoja 1. Yleisten kielitutkintojen tutkintokielten määrä on nykyisin yhdeksän.

Yleinen kielitutkintojärjestelmä kehitettiin alunalkaen osoittamaan suomalaisten vieraiden kielten taitoa ja tasoa. Viime vuosina tämä kysyntä on vähentynyt ja kielitutkintojärjestelmä palvelee pääasiassa maahanmuuttajia. Muun muassa maahanmuuttajien kielikoulutukseen liittyvät keskeisesti yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason suorittamismahdollisuudet ja tarjonta. Keskitason tutkinto (taitotaso 3) on säädetty kielitaitovaatimukseksi kansalaisuuden saamiseksi, jollei kieltä ole osoitettu muutoin. Kyseisille tutkinnoille on 64 järjestäjää, joista 28 on kansalaisopistoa. Vuonna 2007 keskitason

suomen ja ruotsin kielen tutkintojen kokonaismäärä oli 3 846 ja näistä kansalaisopistojen osuus oli 1 476 eli runsas kolmannes.

Kielitaidon puutteiden on todettu olevan suurimpia esteitä maahanmuuttajien koulutukseen pääsyyllä tai työllistymiselle. Maahanmuuttajien suomen ja ruotsin kielen opetuksen tulisi tukea maahanmuuttajien yleisiin kielitutkintoihin osallistumista.

Luku- ja kirjoitustaidottomat maahanmuuttajat

Maahanmuuttajien määrän kasvaessa myös luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten määrä on kasvanut. Tällä hetkellä myös nämä koulutustarpeet hoidetaan osana kotouttamiskoulutusta ja -toimenpiteitä työvoima- ja elinkeinohallinnon toimesta. Ongelma on kasvanut ja sen hoitamisesta vaikeuttaa se, että osa luku- ja kirjoitustaidottomista on kotouttamistoimenpiteiden piirissä olevien perheenjäseniä, kotona olevia puolisoita ja ikääntyneitä henkilöitä.

Opetusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön työnjaosta luku- ja kirjoitustaidottomien koulutuksen hoitamisessa on tehty useita esityksiä. Viimeksi siirtoesitys nousi esille aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen valmistelun yhteydessä. Sisäasiainministeriön johdolla työskennellyt neljän ministeriön edustajista koostunut jaosto sisällytti siirtoehdotukset AKKU-johtoryhmälle laatimaansa maahanmuuttajien aikuiskoulutuskysymyksiä käsitelleeseen raporttiinsa. Siirto edellyttää muutoksia mm. kotouttamislainsäädäntöön.

Opetushenkilökunnan täydennys- ja pätevyitysmiskoulutus

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrän ja aikuiskoulutuksen kysynnän kasvu ovat lisänneet tarvetta uudistaa opetushenkilökunnan perus- ja täydennyskoulutusta niin, että opetus- ja ohjaushenkilökunnalla varhaiskasvatuksesta koreakouluopetukseen on riittävät valmiudet maahanmuuttajien opetukseen. Samoin on kasvanut tarve lisätä ja uudistaa maahanmuuttajataustaisen opetushenkilökunnan täydennyskoulutusta ja pätevyttämisskoulutusta.

Edellisen ESR-ohjelmakauden rahoituksella kehitettiin ja toteutettiin maahanmuuttajataustaiseen opetushenkilökunnan pätevyttämisskoulutukseen ns. SPECIMA-malli. Vuoden 2009 valtion talousarvioon sisältyi mom. 29.30.20.1. (Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot) miljoona euroa SPECIMA-mallia soveltavaan täydennyskoulutukseen. Opetusministeriö on tehnyt päätöksen määrärahan jakamisesta ja käynnistänyt viiden yliopiston (Helsingin yliopisto, Joensuun yliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto ja Åbo Akademi) ja kahden ammattikoreakoulun (Haaga-Helia ja Hämeen ammattikoreakoulu) näitä tavoitteita edistävän täydennyskoulutusohjelman. Räätelöityä täydennyskoulutusohjelmaa on tarkoitus jatkaa ja laajentaa vuodesta 2010 lähtien, mikäli valtion talousarvioon saadaan tarvittavat voimavarat.

Kehittämistavoitteet

- 1 Tehostetaan maahanmuuttajien kielienopetusta. Maahanmuuttajille tarkoitettua suomen- ja ruotsinkielien koulutusta lisätään vuosina 2009–2011 osana taantumatoimenpiteitä ja nostetaan tarjonta pysyvästi kysyntään vastaavalle tasolle,
- 2 Yleistä kielitutkintojärjestelmää kehitetään ja hyödynnetään koulutuksessa, työelämässä ja kansalaisuuden saamiseksi tarvittavan kielitaidon osoittamisessa
- 3 Maahanmuuttajien kielikoulutusta integroidaan ammatilliseen ja korkeakoulutasoiseen aikuiskoulutukseen ja työpaikoilla tapahtuvaan oppimiseen
- 4 Maahanmuuttajille tarkoitettuja ohjaus- ja neuvontapalveluita tehostetaan niin, että palvelut ovat saatavilla heti maahanmuuton jälkeen koulutuksen ja työhön sijoittumisen nopeuttamiseksi ja että palveluja tehostetaan erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa jatko-opintoihin sijoittumisen varmistamiseksi ja syrjäytymiskehityksen estämiseksi
- 5 Korkeasti koulutetulle maahanmuuttajaväestölle soveltuvia neuvonta-, ohjaus- ja koulutuspalveluja lisätään yhteistyössä työ- ja elinkeinohallinnon ja korkeakoulujen yhteistyönä aiemman osaamisen hyödyntämiseksi ja relevantin työllistymisen edistämiseksi
- 6 Lisätään maahanmuuttajataustaiselle opetushenkilökunnalle ja maahanmuuttajien koulutuksessa toimivalle opetushenkilökunnalle tarkoitettua pätevytymis- ja täydennyskoulutusta ja lisätään tähän tarkoitukseen osoitettavia voimavaroja
- 7 Siirretään luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten opetus ja voimavarat työ- ja elinkeinoministeriöltä opetusministeriölle. Siirtoa valmistellaan työryhmässä, jossa edustettuna ovat SM, TEM ja OPM.
- 8 Parannetaan vuoden 2010 alusta lähtien aikuisten perusopetuksen rahoituksen määräytymistä niin, että lukiot voivat aineopintojen lisäksi vastata myös tämän koulutuksen maahanmuuttajaväestön kasvusta aiheutuvaan lisääntyvään kysyntään.
- 9 Toteutetaan vapaan sivistystyön tehtäviä, lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmää koskevat uudistukset vuoden 2010 alusta lähtien niin, että vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat nykyistä monipuolisemmin huolehtia maahanmuuttajaväestön koulutuksesta. Lisätään edelleen opintoseveliauvustusten määrää ja suunnataan sitä maahanmuuttajien aktivoimiseen kielio-pintoihin ja muuhun yhteiskuntaan integroivaan koulutukseen. Tässä työssä otetaan myös huomioon kansanopistojen rooli suhteessa turvapaikanhakijoiden vastaanoton järjestelmään.

4.2 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikka

Maahanmuuttajien mahdollisuus kotoutua Suomeen edellyttää pääväestön ja maahanmuuttajien kohtaamista sekä väestöryhmien vuorovaikutuksen onnistumista. Yhdenvertaisuuden, hyvien etnisten suhteiden ja oikeuksien tulee toteutua kaikkien ryhmien kohdalla. Taiteen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön avulla voidaan luoda yhteistoimintaa, joka mahdollistaa maahanmuuttajien ja pääväestön välisen vuorovaikutuksen sekä maahanmuuttajien osallisuuden. Toimiala on keskeinen maahanmuuttajien oman identiteetin, kielen ja kulttuurin vaalimisen ja kehittämisen, mutta myös aktiivisen kansalaisuuden kannalta.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toimialat ovat tärkeitä maahanmuuttajien henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta, mikä edistää maahanmuuttajien onnistunutta kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kulttuurilla, liikunnalla ja nuorisotyöllä on merkitystä myös maahanmuuttajien työllistymisen kannalta.

Toimialoille on tyyppillistä, että maahanmuuttajiin liittyvää toimintaa toteutetaan usein osana ministeriön tukemaa kansalaistoimintaa.

4.2.1 Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelma ja kansalaistoiminnan tukeminen

Opetusministeriön taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelmaan 2006–2010 kuuluu mm. monikulttuurisuuden ja rasisminvastaisen toiminnan edistäminen. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus tarkoittaa sitä, että erilaiset yleisöt voivat käyttää kulttuuritarjontaa ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä. Ohjelman tavoitteena on helpottaa myös maahanmuuttajien yhdenvertaista osallisuutta taide- ja kulttuuritoimintaan ja -tarjontaan ja sitä kautta integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetusministeriö on asettanut työryhmän vuosille 2009–2011 edistämään taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta.

Saavutettavuusohjelman puitteissa opetusministeriö on pyrkinyt vahvistamaan saavutettavuuteen ja monikulttuurisuuteen liittyvää asiantuntemusta taidetoimikuntalaitoksessa, kannustamaan myös muita alaisia virastoja ja laitoksia sekä muita keskeisiä taide- ja kulttuurilaitoksia laatimaan saavutettavuuskartoituksen ja -suunnitelman, jossa huomioidaan myös kulttuurivähemmistöt, nimeämään saavutettavuuskysymyksiä hoitavan vastuuhenkilön sekä vahvistamaan saavutettavuuteen ja monikulttuurisuuteen liittyvää osaamistaan. Lisäksi opetusministeriö on tukenut vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen osoitetusta määrärahadista (yht. 540 000 euroa vuonna 2009) laitosten saavutettavuuskartoitusten ja -suunnitelmien tekemistä

Opetusministeriö on myös tukenut osana saavutettavuusohjelmaa monikulttuurisuutta ja rasisminvastaista työtä veikkausvoittovaroista tarkoitukseen varatusta määrärahadista (2009 yhteensä 500 000 euroa). Määrärahadista 100 000 euroa on vuonna 2009 asetettu taiteen keskustoimikunnan käyttöön monikulttuuristen taidehankkeiden tukemiseen. Opetusministeriön jakamalla avustuksilla tuetaan maahanmuuttajien ja kansallisten etnisten vähemmistöjen kulttuuri-, taide- ja nuorisotoimintaa sekä rasismiin, muukalaisvihan ja suvaitsemattomuuden vastaista sekä hyviä etnisiä suhteita edistävää yhteisöjen toimintaa ja hankkeita.

Hallituksen tavoitteena oleva maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan vaatii toimia myös kulttuuripolitiikan alalla. Opetusministeriön avustuksista monikulttuurisuuden edistämiseen vain pieni osa on voitu määrärahan riittämättömyyden vuoksi suunnata hankkeille, joiden tavoitteena on maahanmuuttajien integroituminen Suomen kulttuuriin (esimerkiksi Cassandra ry:n tai sitä vastaavaan toimintaan). Pääasiassa määrärahadista on tuettu maahanmuuttajajyhdistysten omaa kulttuuritoimintaa. Taiteen ja kulttuurin avulla kotoutumista edistävän toiminnan rahoitus onkin ollut pääasiassa epä-säännöllisen projektirahoituksen (mm. ESR-määrärahat) varassa. Taiteen keskustoimikunnan käyttöön asetetusta määrärahadista voidaan tukea maahanmuuttajataiteilijoiden integroitumista Suomen taide-elämään sekä suvaitsevaisuutta lisääviä taidehankkeita.

Muita kotouttamistyötä tekeviä kulttuurialan toimijoita ovat monet opetusministeriön tukemat ystävyysseurat kuten lähialueiden seurat (Venäjän ja Viron ystävyysseurat), Itä-Euroopan, Aasian, Afrikan ja Etelä-Amerikan seurat, joiden toimintaan sisältyy kohde- maansa maahanmuuttajien kotouttamista ja rasismiin vastaista työtä.

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti

Suurin maahanmuuttajaryhmä ovat venäjänkieliset (45 224 vuonna 2007). Opetusministeriön alaisen viraston Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin toimintaperiaatteisiin liittyvät kulttuurisen moninaisuuden turvaaminen, kieli- ja kulttuurivähemmistöjen kulttuuristen oikeuksien ja kulttuurisen vuoropuhelun vahvistaminen ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen. Instituutti tuottaa Venäjältä ja Itä-Euroopasta muuttaneille omakielisiä kulttuuripalveluja sekä osallistuu kotimaisiin monikulttuurisiin hankkeisiin kulttuuripalvelujen kehittämiseksi Suomessa.

Instituutti tuo näkyväksi Venäjältä ja Itä-Euroopasta muuttaneiden taiteen, kulttuurin, tieteen sekä liike-elämässä toimivien osaajien asiantuntemuksen kehittämällä ja ylläpitämällä Asiantuntijat -tietopankkia, joka saattaa yhteen palvelujen tarvitsijat ja tarjoajat. Instituutti järjesti 3.6.2009 ensimmäisen uudentyypiseksi eri alojen sidosryhmätilaisuudeksi tarkoitetun foorumin, joka tähtää kotoutumista edistävien kehityshankkeiden synnyttämiseen. Foorumista kehitetään vuosittaista tapahtumaa. Instituutin kirjasto tukee Suomen venäjänkielisen väestönosan kieltä ja kulttuuria tarjoamalla kirjastoaineistoja ja -palveluita venäjän kielellä.

Monikielinen kirjasto

Opetusministeriö tukee vuosittain Monikielisen kirjaston toimintaa. Monikielisen kirjaston tehtävänä on Suomessa asuvan vieraskielisen väestön kirjastopalvelujen tukeminen, yhteyksien solmiminen koti- ja ulkomaisiin yhteistyötahoihin, tiedotus ja neuvonta sekä aineiston hankinta yhteiskäyttöön sellaisilla kielillä, jotka meillä ovat harvinaisia ja joiden käyttäjiä Suomessa on vähän. Päävastuu ulkomaalaisväestön yleisistä kirjastopalveluista on kunnilla.

Hankerahoituksella tuetaan vuosittain monikulttuurisia palveluja kehittäviä hankkeita. Muun muassa Kuopion seudun kirjastot ja Kajaani ovat kehittäneet laajempia hankkeita, joiden avulla kirjastopalvelut tehdään maahanmuuttajille tutuiksi. Espoon kirjastoissa on panostettu monikulttuuriseen henkilökuntaan ja monipuolisiin, myös maahanmuuttajataustaisia nuoria kiinnostaviin palveluihin. Opetusministeriö on tukenut hankerahoituksella tähän liittyviä, pienimuotoisia hankkeita.

Kulttuurilehdet

Opetusministeriö myöntää vuosittain avustusta kulttuurilehdille, jotka ylläpitävät kulttuurista, tieteestä, taiteesta tai uskonnollisesta elämästä käytävää yhteiskunnallista keskustelua. Avustusta myönnettäessä kiinnitetään huomiota lehden levikkiin ottaen huomioon kuitenkin erilaiset vähemmistökulttuuritarpeet.

Museot

Maahanmuuton lisääntyminen muuttaa myös museoiden toimintakenttää. Museoiden haasteena on vastata uusien asiakasryhmien odotuksiin ja ottaa huomioon yhteiskunnan muuttuminen niin toiminnassaan kuin kokoelmiensa kartuttamisessa ja tutkimisessa.

Opetusministeriö tukee Museoviraston kautta myönnettävillä innovatiivisilla avustuksilla museoiden hankkeita, joiden tavoitteena on monikulttuurisuuden edistäminen lisäämällä mm. museoiden mahdollisuuksia käynnistää ja toteuttaa uusia asiakasryhmiä palvelevia hankkeita. Tavoitteena on museoiden toiminnan kulttuurisen ja tiedollisen saavutettavuuden parantaminen ja mm. maahanmuuttajien kannustaminen kulttuuriperinnön aktiiviseen ja omatoimiseen vaalimiseen.

Kehittämistavoitteet

- 1 Edistetään taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelman tavoitteiden toteutumista saavutettavuustyöryhmän työssä laadittavien kehittämissuunnitelmien mukaan mm.:
 - kehittämällä Kulttuuria kaikille -palvelun kulttuurivähemmistöjen saavutettavuuskysymyksiin liittyvää toimintaa;
 - kehittämällä taiteen ja kulttuurin alueellista saavutettavuusneuvontaa;
 - seuraamalla Taiteen keskustoimikunnan käyttöön monikulttuuristen taidehankkeiden tukemiseksi asetetun määrärahan tavoitteiden toteutumista
 - kehittämällä toimenpiteitä vähemmistökulttuureita (ml. maahanmuuttajat) edustavien taiteilijoiden ja kulttuurialan toimijoiden integroimiseksi Suomen taide- ja kulttuurielämään
 - kehittämällä toimenpiteitä vähemmistökulttuureita (ml. maahanmuuttajat) edustavien taiteilijoiden integroimiseksi Suomen taide-elämään (mm. apurahat)
 - seuraamalla ja edistämällä maahanmuuttajien kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuuritoimintaan osallistumista informaatio-ohjauksella ja saavutettavuusohjelman seurannan avulla
- 2 Tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista taiteen ja kulttuurin avulla osoittamalla sille resursseja. Määrärahan tarve on vuosina 2010–2013 yhteensä 1 miljoona euroa ja se jakaantuu seuraavasti: vuonna 2010: 200 000 euroa, 2011: 250 000 euroa, 2012: 250 000 euroa, 2013: 300 000 euroa.
- 3 Osallistutaan yhdessä maahanmuuttajien, asiantuntijoiden ja muiden sektoreiden edustajien kanssa monikulttuurisuuteen liittyvien muiden haasteiden kartoittamiseen ja ratkaisemiseen.
- 4 Annetaan Venäjän- ja Itä-Euroopan instituutille tehtäväksi selvittää venäjänkielisen vähemmistön kulttuuripalvelujen käyttöä, integroitumista Suomen kulttuurielämän ja osallistumisen edistämiseen liittyvistä toimenpiteistä.
- 5 Toiseksi suurin kieliryhmä Suomessa ovat vironkieliset (19 812 vuonna 2007). Annetaan Tuglas-seuralle tehtäväksi selvittää vironkielisen vähemmistön kulttuuripalvelujen käyttöä, integroitumista Suomen kulttuurielämän ja osallistumisen edistämiseen liittyviä toimenpiteitä.
- 6 Laaditaan kartoitus siitä, miten muut maahanmuuttajaryhmät käyttävät kulttuuripalveluja, ovat integroituneita Suomen kulttuurielämään ja millaisia osallistumisen edistämiseen liittyviä toimenpiteitä heidän kohdallaan tarvitaan.
- 7 Tuetaan monikulttuurisuuden edistämistä osana museoiden toimintaa.
- 8 Kulttuurilehtiavustuksissa kiinnitetään huomiota vähemmistökulttuurien tarpeisiin
- 9 Kirjastojen kehittämishankkeiden rahoitusta jatketaan ottaen huomioon maahanmuuton lisääntyviä tarpeita.

4.2.2 Liikunta

Säädösperusta

Liikuntalaki (1054/1998) on julkista liikuntatoimintaa keskeisimmin säätelevä erityislaki. Lain arvopohja määritellään lain tarkoituksypökalässä seuraavasti: ”Tämän lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi lain tarkoituksena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävää kehitystä.”

Säännöksessä käytetty käsite väestö (aikaisemmin kansalaiset) tarkoittaa, että maahanmuuttajat ovat kansalaisuudestaan riippumatta liikuntalain piirissä.

Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista

Valtioneuvoston 11. joulukuuta tekemässä periaatepäätöksessä liikunnan edistämisen linjoista asetetaan yhdeksi tavoitteeksi liikunnan lisääminen erityistoimia vaativien väestöryhmien keskuudessa. Erityistoimien kohderyhmänä mainitaan liikkumisesteiset, maahanmuuttajataustaiset ja työttömät. Periaatepäätöksen toimeenpanon osalta päätöksessä viitataan opetusministeriön suunnitelmaan, jonka mukaan laaditaan ja toteutetaan maahanmuuttajataustaisten kotoutumista liikunnan avulla edistävä kehittämisohjelma yhteistyössä muun sivistys- ja kulttuuritoimen kanssa.

Maahanmuuttajataustaisten liikunnan edistäminen

Useissa maissa Suomen ohella on käytetty urheilua ja liikuntaa maahanmuuttajien kotouttamisessa. Oletus urheilun ja liikunnan toimivuudesta kotouttamistarkoituksessa perustuu osaltaan urheilun ja liikunnan laajaan suosioon etenkin lasten ja nuorten keskuudessa. Urheilun kansainvälisyys ja pelisääntöjen tunnettavuus yli rajojen antavatkin maahanmuuttajalle hyvän välineen kontaktien luomiselle ja toimintaan osallistumiselle vieraassa maassa.

Liikuntapolitiikan osana monikulttuurisuus ja maahanmuuttopolitiikka alkoi saada Suomessa sisältöä 1990-luvulla. Kansainvälisesti ja erityisesti Euroopan neuvoston piirissä tapahtuneet kampanjat ja linjaukset olivat toimineet virikkeinä kansallisille ratkaisuille.

Opetusministeriö hyväksyi vuoden 1996 liikuntabudjettiin määrärahan liikunnan ja urheilun piirissä tapahtuvan monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistämiseen. Määräraha osoitettiin Suomen Liikunta- ja urheilu ry:lle, joka on jakanut hanketukea paikallistason monikulttuurisuusprojekteihin. Nykyisin SLU osoittaa hanketukea monikulttuurisuusprojekteihin vuosittaisesta toimintamäärärahasta.

Maahanmuuttajien liikuntatoiminta on organisoitunut suomalaista liikuntajärjestörakennetta vastaavaksi. Tällä hetkellä toimii maahanmuuttajataustaisia urheiluseuroja yli 50. Näiden kattojärjestöinä toimivat FIMU ry (Suomen Monikulttuurinen liikuntaliitto ry) ja Liikkukaa ry (Liikuntaa ja kulttuuria kansainvälisesti LIIKKUKAA ry). FIMU on SLU ry:n jäsenjärjestö. Opetusministeriö on hyväksynyt FIMU:n myös valtakunnalliseksi liikuntajärjestöksi, joka saa opetusministeriön myöntämää toimintamäärärahaa vuosittain. Opetusministeriö on tukenut LIIKKUKAA ry:n toimintaa erillismäärärahoihin. Opetusministeriö on tukenut myös Suomen Palloliitto ry:n rasismiin vastaista toimintaa.

Liikuntatieteellinen tutkimus

Opetusministeriö on tukenut liikuntatieteellistä tutkimusta, jossa tutkimus on kohdistunut monikulttuurisuuden ilmenemiseen Suomessa. Viimeisimpänä mainittakoon Risto Rinteen vuonna 2009 saama avustus tutkimukseen Liikunnan merkitys maahanmuuttajien akkulturaatiossa. Vireillä on Pro gradu -tasoinen tutkimus Maahanmuuttajat ja liikunta ja laaja tasa-arvotutkimus, jossa tarkastellaan myös maahanmuuttajien asemaa suhteessa liikuntapaikkojen saatavuuteen.

Kansainvälinen toimintaympäristö

Euroopan neuvoston jäsenyys ja sitoutuminen sen toimintaperiaatteisiin tarjoaa liikunnan, tasa-arvon, suvaitsevaisuuden ja monikulttuurisuuden edistämiseksi luontevan kansainvälisen viitekehyksen. Järjestön hyväksymät Urheilun peruskirja ja urheilun eettinen koodi tarjoavat lähtökohdan myös kansallisen liikunnan kehittämiseksi. Suomi on osallistunut järjestön kampanjoihin (Sport, Tolerance and Fair Play). SLU ry on hyväksynyt myös urheilun eettiset säännöt, joihin sisältyy myös monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus.

Suomi on myös ratifoinut Euroopan neuvoston hyväksymän eurooppalaisen yleissopimuksen (T-RV) katsojien väkivallasta ja epäsovivasta käyttäytymisestä urheilutilaisuuksissa ja erityisesti jalkapallo-otteluissa. Epäsovivaksi käyttäytymiseksi luetaan myös rasistiset ilmaukset. Urheilun piirissä esiintyvää rasismia vastaan toimitaan erilaisin kampanjoin, ohjein ja koulutuksen keinoin.

Kehittämistavoitteet

- 1 Laaditaan liikunnan kotouttamisohjelma vuonna 2009 osana sivistys- ja kulttuuritoimen sekä opetusministeriön strategisia linjauksia
- 2 Kehitetään liikuntaa ja urheilua kotouttamisen keinona osana kotouttamispolitiikan kokonaisuutta
- 3 Arvioidaan maahanmuuttajataustaisten liikuntajärjestöjen tukipolitiikka
- 4 Vahvistetaan maahanmuuttajataustaisten liikuntaedellytysten tietoperustaa sektoritutkimuksen keinoin
- 5 Vahvistetaan maahanmuuttajataustaisten väestöryhmien kansalaistoimintaan liittyvää osaamista sekä terveyskasvatuksen ja liikunnan valmiuksia urheiluseurojen sekä valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten toiminnalla
- 6 Pilotoidaan valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten toiminnassa maahanmuuttajataustaisten osallistumismahdollisuuksien parantamista opintoseteliavustuksilla

4.2.3 Nuoriso

Nuorisolaki ja kehittämisohjelma

Nuorisolain (72/2006) toteuttamisen yhtenä lähtökohtana on lain 1 §:ssä määritelty monikulttuurisuus ja kansainvälisyys. Lisäksi lain 7 §:ssä kunnan yhdeksi tavoitteelliseksi peruspalveluksi on määritelty kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ”Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys merkitsevät kansainvälisyyskasvatusta, suvaitsevaisuuden edistämistä sekä kulttuurivähemmistöihin kuuluvien nuorten ja heidän yhteisöjensä tukemista”. Nuoria maahanmuuttajia koskevat erityistoimenpiteet sisältyvät hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan 2007–2011.

Valtionavustukset

Opetusministeriö avustaa maahanmuuttajanuorten omaa yhdistystoimintaa valtionavustuksin tavoitteenaan vahvistaa nuorten oikeutta omaan kulttuuriinsa. Tukea myönnetään sekä perustoimintaan että hankkeisiin. Osana vähemmistöihin kuuluvien nuorten sosiaalista vahvistamista maahanmuuttajanuorten oma ja heihin kohdistuva toiminta on asetettu yhdeksi painopisteeksi myönnettäessä valtionavustuksia nuorten ennaltaehkäisevässä työssä, mukaan lukien huume- ja päihdetyössä. Sosiaalisen vahvistamisen ohella myös aktiivisen kansalaisuuden tukeminen on kasvava painoalue. Maahanmuuttajat on otettu huomioon myös nuorten tieto- ja neuvontapalveluiden tukemista.

Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry:n valtakunnallisia toimenpidekokonaisuutta monikulttuurisuuden edistämiseksi (mm. Elävä kirjasto, tukitoimenpiteet nuorisojärjestöjen monikulttuurisuustoiminnalle) on tuettu monivuotisesti.

Työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö

Maahanmuuttajanuorten tarpeet otetaan huomioon ohjattaessa nuorta työpajatoiminnassa. Työpajojen henkilöstön valmiuksia toimia monikulttuuristuvissa työpajoissa on viime vuosina lisätty. Äidinkielenään muita kuin kotimaisia kieliä puhuvien työpajojen asiakkaiden tilastointia on parannettu.

Etsivän nuorisotyön työparitoiminnan tukemisessa monikulttuuriset työparit ovat painopisteenä.

Nuorisoalan koulutus ja tutkimus

Nuorisoalan/nuorisotyön koulutuksessa maahanmuuttokysymykset ovat esillä lisääntyvästi kaikilla koulutusasteilla. Asiat on otettu huomioon esimerkiksi opetussuunnitelmatyössä.

Monikulttuurisuuteen liittyvää nuorisotutkimusta on tuettu lisääntyvästi. Suomalaisnuorten maahanmuuttoasenteita on selvitetty osana nuorisoasiain neuvottelukunnan nuorisobarometritutkimuksia.

EU-asiat ja kansainvälinen yhteistyö

Nuorisoalan EU-yhteistyössä maahanmuuttajanuoria ja/tai monikulttuurista nuorisotyö ei ole viime vuosina käsitelty erillisenä aiheena. Neuvoston suosituksessa nuorten vapaa-

ehtoisten liikkuvuudesta Euroopan unionissa (14825/08) suositetaan jäsenvaltioille, että nämä kehittäisivät toimintalinjoja nuorten tietoisuuden lisäämiseksi monikulttuuristen taitojen (ja kielten opiskelun) merkityksestä niiden esteiden vähentämiseksi, jotka haittaavat heidän rajat ylittävää liikkuvuuttaan. Useissa neuvoston päätöslauselmissa on sivuttu maahanmuuttajanuorten asemaa ja heitä koskevia toimenpiteitä. Euroopan neuvosto on nostanut monikulttuurisuuden yhdeksi prioriteettialueekseen ministerikomitean syksyllä 2008 tekemällä päätöksellä (CM/Res(2008)23), joka suuntaa nuorisektorin toimintaa vuosina 2010-2020. Toiminta suuntautuu ensisijaisesti monikulttuurisen nuorisotyön edistämiseen sekä rasmin, suvaitsemattomuuden ja syrjinnän torjumiseen.

Maahanmuuttoon liittyviä asioita on käsitelty jonkin verran myös osana nuorisoalan pohjoismaista yhteistyötä ja kahdenvälistä vaihtoa.

Tietolähteet

Keskeisiä maahanmuuttajanuoria, monikulttuurisuutta ja nuorten ulkomaalaisasenteita koskevia tietolähteitä ovat nuorisobarometrit, Nuorisotutkimusverkoston selvitykset sekä Tilastokeskuksen, työhallinnon ja opetushallinnon tuottamat tilastot.

Kehittämistavoitteet

- 1 Tuetaan hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2007-2011 mukaisesti maahanmuuttajanuorten sosiaalista vahvistamista, oikeutta omaan kulttuuriin ja aktiivista kansalaisuutta. Toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan kehittämisohjelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä.
- 2 Nuorten maahanmuuttajien järjestötoiminnan ja nuorisojärjestöjen monikulttuurisen toiminnan tukemista lisätään edelleen. Monikulttuurisen nuorisotoiminnan edistäminen otetaan yhdeksi kriteeriksi myönnettäessä valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen vuosiaavustuksia.
- 3 Maahanmuuttajanuorten osallistumista ja elinoloja koskevan tutkimuksen tuloksia hyödynnetään paremmin osana ministeriön toiminnan suuntaamista. Nuorisobarometriin sisällytetään säännöllisesti nuorten ulkomaalaisasenteita mittaavia kysymyksiä.
- 4 Monikulttuurisuuden tukemista jatketaan osana nuorten työpajojen toimintaa kokoamalla kehitetyt käytänteet, parantamalla työpajavalmentajien osaamista ja tarkentamalla maahanmuuttajataustaisten nuorten tilastointia.
- 5 Kuntien nuorisotoimille pyritään kohdistamaan erillinen määräraha maahanmuuttajataustaisten nuorisotyöntekijöiden palkkaamiseen.

4.3 Uskonnolliset yhdyskunnat ja hautausi

Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen on varsinkin 1990-luvulta alkaen lisännyt uskonnollista monimuotoisuutta Suomessa. Näkyvin esimerkki tästä on muslimien määrän lisääntyminen. Nykyisin muslimeja arvioidaan asuvan Suomessa karkean arvion mukaan noin 35 000–40 000. Edelleen Suomi on kuitenkin muihin Euroopan maihin verrattuna uskonnollisesti hyvin yhtenäinen maa, jossa väestön suuri enemmistö kuuluu yhteen

kirkkokuntaan ja jossa muiden uskonnollisten ryhmien suhteellinen osuus on hyvin pieni. Kun tarkastellaan maahanmuuttajien määriä kansallisuuksittain, voidaan myös havaita, että suurimmat ryhmät tulevat lähialueilta, joissa mm. luterilainen ja ortodoksinen uskonto perinne ovat vallitsevia. Maahanmuutto koskee siten suuressa määrin myös Suomessa perinteisesti toimineita kirkkokuntia.

Maahanmuuttajien uskonnollisen toiminnan kannalta opetusministeriön toiminnan peruslähdekohta on perustuslain 11 §:ssä turvattu uskonnon ja omantunnon vapaus. Tähän sisältyy mm. oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus, uskonnollinen järjestäytymisvapaus sekä oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Opetusministeriön tavoitteena on edistää tosiasiallisia mahdollisuuksia uskonnonvapauden käyttämiseen.

Oikeudelliset puitteet uskonnolliselle järjestäytymiselle muodostaa uskonnonvapauslaki, joka on uudistettu kokonaisuudessaan vuonna 2003. Lain mukaan uskonnollisen yhdyskunnan voi perustaa vähintään 20 perustajajäsentä, jotka laativat yhdyskunnan perustamiskirjan ja yhdyskuntajärjestyksen. Uskonnollista toimintaa voi harjoittaa myös aatteellisen yhdistyksen muodossa tai järjestäytymättä mihinkään oikeudelliseen muotoon.

Erityisesti niissä uskonnollisissa yhdyskunnissa, joiden jäsenistö on pääasiassa maahanmuuttajataustaista, taloudellisten resurssien puute voivat heikentää mahdollisuuksia uskonnollisen toiminnan järjestämiseen. Rekisteröidyt uskonnolliset yhdyskunnat ovat vuodesta 2008 lähtien voineet hakea opetusministeriöltä avustusta toimintansa tukemiseen. Avustuksia myönnettiin vuonna 2008 yhteensä 200 000 euroa. Avustuksen tavoitteena on mm. lisätä eri uskonnollisten suuntausten yhdenvertaisuutta sekä edistää tosiasiallisia mahdollisuuksia uskonnon tunnustamiseen ja harjoittamiseen.

Vuonna 2004 voimaan tullut hautausvoimilaki (457/2003) on edistänyt uskonnonvapauden toteutumista hautausasioissa. Yleisten hautausmaiden ylläpitäjinä toimiville evankelis-luterilaisille seurakunnille säädettiin velvollisuus osoittaa hautasija pyynnöstä erityiseltä tunnustuksettomalta hauta-alueelta. Hautaamiseen liittyvien maksujen sääntelyä tarkennettiin niin, että maksujen tulee olla yleisellä hautausmaalla samat kaikille kunnan alueella asuville riippumatta seurakunnan jäsenyydestä.

Uskonnonvapauden toteutumisen kannalta on tärkeää, että eri uskonnolliset ryhmät voivat noudattaa hautaamisessa uskontonsa mukaisia sääntöjä ja tapoja. Käytännössä ongelmia on tässä suhteessa esiintynyt muslimeilla, joiden uskonnollisten sääntöjen huomiointi ottaminen yleisillä hautausmailla edellyttää pääsääntöisesti oman alueen varaamista muslimien hautaamista varten. Muslimeja varten tarkoitettuja alueita on muutamilla hautausmailla, lähinnä suurissa kaupungeissa, mutta seurakunnilla ei ole lakisäätöistä velvollisuutta tällaisten alueiden järjestämiseen. Suomen Islamilainen Neuvosto ry:llä on meillä hankkeena oman, kaikille Suomessa asuville muslimeille avoimen hautausmaan perustamiseksi. Opetusministeriö pyrkii osaltaan tukemaan neuvostoa hankkeen valmistelussa.

Kehittämistavoitteet

- 1 Jatketään uskonnonharjoituksen edellytysten ja uskonnollisten yhdyskuntien yhdenvertaisuuden edistämistä.
- 2 Edistetään muslimien mahdollisuuksia noudattaa oman uskontonsa mukaista hautautapaa.

5 Horisontaaliyhteistyö maahanmuuttopolitiikassa

Hallitusohjelman mukaan hallituksen maahanmuuttopoliittisena tavoitteena on kehittää aktiivista, kokonaisvaltaista ja johdonmukaista politiikkaa, joka ottaa täysipainoisesti huomioon, niin työvoiman tarpeet ja maahanmuuttajien moninaiset lähtökohdat kuin kansainväliset velvoitteet. Sisäasianministeriö on vuoden 2008 alusta vastannut maahanmuuttopolitiikasta ja -hallinnosta sekä kotouttamisen yhteensovittamisesta.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ministeriryhmä johtaa hallitusohjelman mukaisen maahanmuuttopolitiikan valmistelua sekä käsittelee muut maahanmuuttopolitiikan yhteen sovitettavat ja yhteisesti käsiteltävät asiat.

Lisääntyvien maahanmuuttoon liittyvien poikkihallinnollisten tehtävien johdosta opetusministeriö on maaliskuussa 2008 asettanut maahanmuutto-, vähemmistö- ja ihmisoikeuspolitiikkaa käsittelevän yhteistyöryhmän (MAVI-ryhmä). MAVI-ryhmän jäsenet osallistuvat laajasti poikkihallinnolliseen yhteistyöhön opetusministeriön edustajina.

Ministeriöiden välisen yhteistyön koordinaatiovastuu on pääasiallisesti sisäasiainministeriöllä. Opetusministeriön pääasialliset yhteistyötahot sisäasianministeriön lisäksi maahanmuuttoasioissa ovat työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Maahanmuuttopolitiikka ja siihen liittyvä viranomaisyhteistyö on laajaa ja monivaiheista, koska maahanmuuton merkitys valtionhallinnossa on vasta viime aikoina kasvanut. Maahanmuuton yhteistyömuodot ovat osin vasta muotoutumassa.

Poikkihallinnollisen yhteistyön pääteemat liittyvät kotouttamiskoulutukseen, etnisiin suhteisiin, työperusteiseen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajanuorten asemaan. Kotouttamiskoulutuksessa opetusministeriön koulutussektorin osalta tärkeitä asiakokonaisuuksia ovat suomen ja ruotsin kielen opetus, osaamisen tunnistaminen sekä ohjaus- ja neuvontapalvelujen kehittäminen sekä työperusteisen maahanmuuton osalta edellä mainittujen lisäksi myös Suomen vetovoimastrategia sekä työelämäyhteistyö.

Maahanmuuton EU-asioita käsitellään EU-jaosto 6:n sekä jossain määrin myös jaosto 30 toimialoilla. EU:n rakennerahastoyhteistyöhön sisältyy myös maahanmuuttopolitiikka edistäviä kehittämisohjelmia ja projekteja, jonka toteutukseen opetusministeriön hallinnonala osallistuu. EU:n Progress-ohjelman rahastot kuten Euroopan kotouttamisrahasto (IF) ja Euroopan pakolaisrahasto (ERF) ovat myös tärkeitä työvälineitä. Opetusministeriö osallistuu em. rahastojen ohjausryhmien työskentelyyn.

Turvapaikkapolitiikkaa koskeva selvitys laadittiin keväällä 2009.

Ajankohtaisia lainsäädäntöhankkeita ovat mm:

Kotouttamislainsäädännön uudistus

Hallituksen selonteko kotouttamislain toimeenpanosta annettiin Eduskunnalle 7.12.2008. Kotouttamislain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan maahantulon perusteesta riippumatta henkilöitä, joiden oleskelu Suomessa on jatkuva. Myös työn perusteella Suomeen muuttavat henkilöt ja heidän perheenjäsenensä pääsevät yksilöllisiin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin. Näistä keskeisin on kieli- ja perehdyttävä koulutus. Tavoiteaikataulu hallituksen esitykselle on 2010.

Kansalaisuuslain muutostarpeet

Kansalaisuuteen vaadittavaa Suomessa asumisaikaa lyhennetään (neljään vuoteen) ja selvitetään muut kansalaisuuslain muutostarpeet.

Eräitä meneillään olevia hankkeita, työryhmiä ja prosesseja, joihin opetusministeriö osallistuu ovat:

- Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO (SM) ja sen työjaosto
- Kotouttamisen ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton neuvottelukunta (SM)
- Vähemmistöasiain neuvottelukunta (Vähemmistövaltuutettu/SM)
- Etnisten suhteiden ja kotouttamisen puiteohjelma (PUIKOT), vuosille 2008-2011 (SM)
- Euroopan kotouttamisrahaston johtoryhmä (SM)
- Kunniaan liittyvän väkivallan tunnistaminen -työryhmä (SM)
- Maahanmuuttopoliittisen ohjelman seuranta (SM)
- Monitori-lehden toimitusneuvosto (SM)
- Syrjinnän seurantaryhmä (SM)
- Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma vuosille 2009-2011 (SM)
- Yhdenvertaisuussuunnittelun suositusten uusiminen -työryhmä (SM)
- ESR/Maahanmuuton kehittämisohjelmien johtoryhmä (TEM)
- EU-asioiden komitean valmistelujaosto 6 (maahanmuutto-, turvapaikka- ja kotouttamisasiat)
- Maahanmuuttoviraston korkeakoulutustyöryhmä (Maahanmuuttovirasto)
- Maahanmuuttajien infopankin ohjausryhmä (Helsingin kaupunki)
- Valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien välinen aiesopimus (2009-2012) maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi
- Monikulttuurisuustaitojen kehittäminen koulu yhteisöissä (MOKU) -työryhmä (Opetushallitus)

6 Linjausten toteutumisen arviointi ja tarkistaminen

Maahanmuuttopolitiikan toimintaympäristö muuttuu nopeasti erityisesti työperusteisen maahanmuuton, etnisten suhteiden ja maahanmuuttajien kotoutumisen osalta.

Opetusministeriön maahanmuuttopolitiittisten linjausten toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa kansliapäällikön johtoryhmässä. Arviointiin perustuen ministeriön maahanmuutto-, vähemmistö- ja ihmisoikeuspoliittinen yhteistyöryhmä tekee tarvittaessa ehdotukset linjausten tarkistamiseksi.

LIITE 1. Maahanmuuttoasioihin liittyvää lainsäädäntöä

Lainkohta	Aihe
359/2003	Kansalaisuuslaki
974/2007	Laki kansalaisuuslain muuttamisesta
799/2004	Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta
1105/2007	Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta
301/2004	Ulkomaalaislaki
1270/1997	Laki ulkomaalaisrekisteristä
493/1999	Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
511/1999	Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
21/2004	Yhdenvertaisuuslaki
3.2.1995/156	Laki Maahanmuuttovirastosta
13.3.2002/193	Valtioneuvoston asetus Maahanmuuttovirastosta
660/2001	Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta
2007/1467	Sisäasiainministeriön asetus Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta

Lähde: Maahanmuuttovirasto, <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=1903>

LIITE 2. Suomen kansainvälisiä etnisiin suhteisiin, vähemmistöjen suojeluun ja syrjimättömyyteen liittyviä velvoitteita

Oikeudellisen yhdenvertaisuuden periaate ja syrjintäkielto on itsenäisinä ihmisoikeuksina sisällytetty lukuisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja luonteeltaan niihin vastaaviin asiakirjoihin. Ihmisoikeudet kuuluvat nykyisin Suomen hallituksen painopistealueisiin. Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan tavoitteen on vaikuttaa erityisesti naisten, lasten, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen sekä vammaisten oikeuksien toteuttamisen parantamiseen. Johdonmukaisesti Suomi on pyrkinyt mahdollisimman nopeasti liittymään kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Suomi on näin myös kansainvälisoikeudellisesti sitoutunut yhdenvertaisuusperiaatteen kunnioittamiseen ja syrjintäkiellon noudattamisen turvaamiseen sekä hyvien etnisten suhteiden vaalimiseen.

Keskeisimpiin ihmisoikeussopimuksiin sisältyvät yhdenvertaisuutta ja syrjintäkieltoa koskevat Suomea sitovat sopimusmääräykset sisältyvät YK:n kansainvälisiä ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (KP-sopimus) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen sekä Euroopan ihmisoikeussopimukseen lisäpöytäkirjoineen. Tärkeä syrjintäkiellon sisältävä sopimusmääräys sisältyy myös lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen.

Suomi on ratifioinut useita syrjinnän vastaisia erityissopimuksia. Tärkein niistä on kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (CERD-sopimus). Lisäksi voidaan mainita kaikkinaisen naisten syrjinnän poistava yleissopimus, työmarkkinoilla ja ammatin harjoittamisen yhteydessä tapahtuvaa syrjintää koskeva yleissopimus ja syrjinnän vastustamista opetuksen alalla koskeva yleissopimus.

Liittyttyään Euroopan unionin jäseneksi Suomi tuli myös yhteisöoikeuden velvoittamaksi. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 13 artiklan antamin valtuuksin neuvosto antoi vuonna 2000 kaksi henkilöiden yhdenvertaiseen kohteluun liittyvää direktiiviä (nk. syrjintädirektiivit 2000/43/EY ”rasismidirektiivi” ja 2000/78/EY ”työsyrjintädirektiivi”). Näiden direktiivien täytäntöön panemiseksi on Suomessa saatettu voimaan vuonna 2004 yhdenvertaisuuslaki. Syrjintäkielto sisältyy myös EU:n perusoikeusasiakirjaan, joka toistaiseksi on voimassa vain poliittisena sitoumuksena.

Yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltoa koskevien kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden ohella tärkeitä etnisiä suhteita koskevia sopimusmääräyksiä ovat vähemmistöjen oikeuksia koskevat määräykset. KP-sopimuksen vähemmistöoikeusartikla (27 artikla) oli pitkään ainoa tätä tarkoittava oikeudellisesti velvoittava määräys. Sittenmin tätä vastaava vähemmistösuojamääräys on sisällytetty lapsen oikeuksia koskevaan sopimukseen (30 artikla). Myöhemmin 1990-luvulla Suomi on ratifioinut kaksi Euroopan neuvoston vähemmistöoikeussopimusta, alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen.

Suomen toimintaa etnisten suhteiden kehittämiseksi ohjaavat myös suositukset, joita antavat ihmisoikeussopimusten valvontaelimet, Euroopan neuvoston yhteydessä toimiva rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio ECRI ja Euroopan unionin perusoikeusvirasto (ent. Euroopan rasismien ja muukalaisvihan seurantakeskus EUMC). Suomi on kansallisesti osallistunut myös YK:n kolmannen rasismien vastaisen maailmankonferenssin (Durban) suositusten seurantaan tähtäävään työhön.

Suomen kansainvälistä ihmisoikeuspolitiikkaan linjataan myös eduskunnalle kerran hallituskaudessa annettavassa hallituksen ihmisoikeuspolitiikkaa koskevassa selonteossa, jossa etnisen syrjinnän vastustaminen on keskeisellä sijalla.

LIITE 3

Opetusministeriön maahanmuuttopoliittisissa linjauksissa käytetään termejä seuraavissa merkityksissä:

Ulkomaalainen on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Maahanmuuttaja/Maastamuuttaja on maasta toiseen muuttava henkilö. Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä.

Maahanmuuttajataustaisella voidaan viitata ensimmäisen tai useamman polven maahanmuuttajiin riippumatta siitä, ovatko he saaneet kansalaisuuden tai eivät, jos he muodostavat joltain osin pääväestöstä poikkeavan ryhmän. Termin käyttäminen on sen epätasällisuuden vuoksi ongelmallista.

Siirtolainen on henkilö, joka muuttaa maasta toiseen rakentaakseen siellä itselleen uuden elämän. Maastamuuttaja tai maahanmuuttaja.

Paluumuuttaja on ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Viimeksi mainitut ovat kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan suomalaisia.

Turvapaikanhakija on henkilö joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Henkilö saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka. Turvapaikanhakija ei siis vielä ole pakolainen. Turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan myös, voiko oleskeluluvan saada jollain muulla perusteella.

Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun toimisto (UNHCR) toteaa olevan pakolainen.

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle UNHCR on myöntänyt pakolaisaseman ja jolle on myönnetty maahantulolupa budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.

Vieraskielinen on Suomessa asuva henkilö, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame.

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja sekä maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä.

Kotoutumiskoulutuksella tarkoitetaan koulututusta, jonka tavoitteena on edistää ja tukea maahanmuuttajien työllistymistä ja muuta kotoutumista. Kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on antaa aikuiselle maahanmuuttajataustaiselle henkilölle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa uudessa ympäristössään, toimimaan työelämässä, hakeutumaan jatko-opintoihin sekä toimimaan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiivisena jäsenenä.

Opastusjärjestelmällä tarkoitetaan kotoutumisjärjestelmää täydentävä järjestelmä, jonka tavoitteena on edistää selviytymistä työelämässä ja yhteiskunnassa. Järjestelmän tavoitteena on perehdyttää kieleen ja yhteiskuntaan sekä tarvittaessa luoda valmiudet kotoutumisprosessin jatkamiseen.

Saavutettavuudella tarkoitetaan tosiasiallista osallistumisen mahdollisuutta kaikille ihmisille. Esimerkiksi Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä. Esteet voivat liittyä aisteihin, tiedotukseen, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin.

Perusopetuksen valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa tarvittavat tiedot perusopetukseen siirtymiselle sekä edistää oppilaan kotoutumista ja kehitystä. Perusopetuslain (628/1998) 5 §:n ja 7 §:n mukaan kunta ja opetuksen järjestämisluvan saaneet voivat järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opetus on ryhmämuotoista ja tarkoitettu kuusivuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille. Koulutuksen laajuus on lukuvuoden mittainen (900-1000 tuntia).

Maahanmuuttajien ammatillisen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen (L630/1998, 3 §, 2 mom.) tavoitteena on antaa opiskelijoille kielelliset, kulttuuriset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten. Koulutuksen laajuus on 20-40 opintoviikkoa (A811/98 21 §), josta kielellisten valmiuksien opintokokonaisuus on laajuudeltaan noin puolet. Koulutuksessa tulee noudattaa Opetushallituksen vahvistamia opetussuunnitelman valtakunnallisia perusteita

Ammattikorkeakoulujen valmentava opetus on maahanmuuttajille suunnattua ammattikorkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta. Koulutus järjestetään perusrahoituksen puitteissa kun ammattikorkeakoululain muutos tulee voimaan.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation